

ÀPOCA

Butlletí Català d'Informació Notarial

Editorial

EL NOM

Hi ha qui pensa que el nom és un element accidental de les persones, un element intercanviable, prescindible. Tanmateix el nom ens identifica i d'alguna manera ens defineix. És la nostra marca, i sovint és un lligam més amb els nostres passats i amb els nostres descendents, que aprenen a cridar-nos per un nom i no per un altre. Ens reconeixem en els noms. Al principi de tot hi havia uns noms barrejats, confusos.

Una de les primeres novel·les de l'època moderna, el Quixot, comença situant al lector en un lloc inconcret del nom del qual l'autor diu que no vol recordar-se. És un recurs literari que podríem perfectament invertir: nosaltres voldríem situar la nostra novel·la –la nostra història, la d'Àpoca en concret– en un lloc del qual sempre ens estem recordant: el del seu naixement, el del moment que algú li va saber trobar el nom català que ara ens identifica arreu: Àpoca.

Ara la persona que molt discretament va saber trobar i agombolar aquest nom màgic ens ha deixat i, tal com deia Malraux en frase afortunada, la seva vida ha quedat transformada en destí. Tanmateix ens queda el seu nom (Coia, Misericòrdia) i, mentre tinguem record del seu nom, ella continuarà estant aquí, gairebé al complet. Com un resum de totes les Àpoques publicades, que ella tan pacientment corregia i millorava.

Ben pensat, la història del Notariat català, que encara molts notaris d'aquest Col·legi desconeixen, està feta del treball de persones que, com Coia, en un moment donat van establir vincles laborals o afectius amb alguna notaria i, més enllà dels aspectes purament jurídics, van saber veure

ÍNDEX

1 EDITORIAL

El nom

3 BREUS

Un discurs papal

Odis notarials

La callada per resposta

Un manifest

Les actes de jura

18 anys d'Àpoca

En la mort d'Oriol Bohigas Martí

MEMÒRIA

10 Faulhaber llegeix

*l'antic testament
enfrent del nazisme.*

Frederic Raurell

43 NO TARIAS

*Consultori del
Doctor Escrivà*

la importància històrica, lingüística i literària de les notaries catalanes, dels seus millors notaris i també dels seus millors oficials i empleats.

EDITA:
ASSOCIACIÓ D'AMICS
DEL NOTARIAT CATALÀ

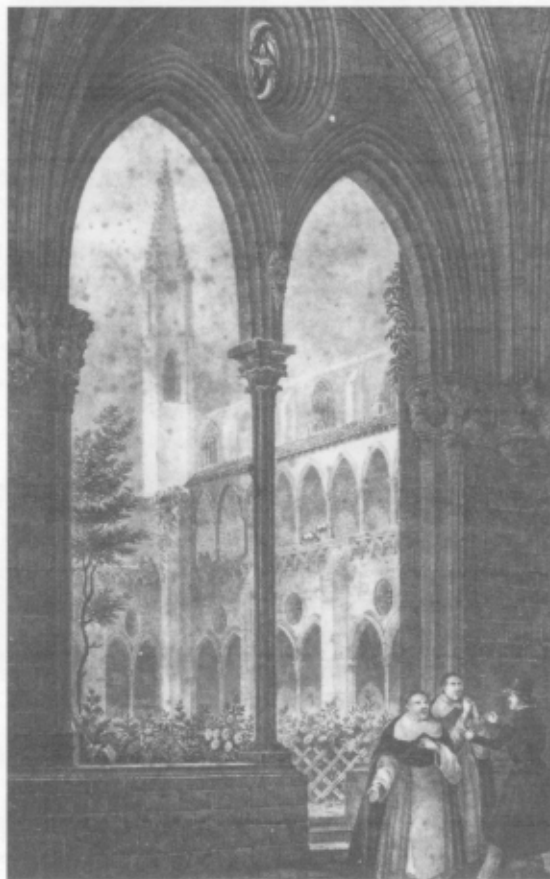
Un discours papal

“Il est clair que la pratique notariale, sincèrement désireuse de servir la bonne harmonie des relations entre els hommes et de répondre aux situations nouvelles issues de l'évolution des structures sociales, peut contribuer notablement au progrès du droit privé. Les techniques modernes vous apporteront une aide matérielle, vous procureront de sérieux gains de temps, vous déchargeront de besognes fastidieuses. Elles no resplacerront jamais la science véritable du droit et la conscience professionnelle attentive à faire triompher dans les relations juridiques des particuliers les préoccupations du bien commun au delà des normes contractuelles, qui restent le moyen destiné à faciliter l'obtention d'une fin plus haute (...) Nous sommes convaicu, Messieurs, que rien no vous aidera davantage à développer le sens de la justice parmi les hommes que l'estime et la parctique de la charité authentique

(...) S'il remplit adéquatement sa tâche, le notaire réussira à prévenir les conflits d'intérêt; l'acte redigé témoingera sans obscurité la volonté

des parties, pleinement informées de leurs droits et de leurs devoirs (...) On peut dire même que le notaire s'efforce de rendre inutile le recours a l'autorité judiciaire (...) Dans un discours récent Nous avons fait allusion a la propension au litige, illustrée per nombre d'auteurs dramatiques depuis l'antiquité, a ce

besoin exagéré de recourir au juge pour trancher des différends réels ou imaginaires. Le seule prétention de ne vouloir jamais rien céder de son droit dénature le caractère de l'ordre juridique. L'accord des parties en effet, avant d'être un écrit, un texte dont un exégèse raffinée s'efforce d'exploiter les faiblesses, est d'abord union de volontés, rencontre de deux intentions en vue d'une collaboration féconde (...)

Aquestes frases colpidores formen part del discurs pronunciat pel Papa Pius XII, poc abans de morir (de fet va ser el seu darrer discurs públic) i adreçat als notaris que, durant la tardor de 1958, s'havien reunit a Roma amb motiu del V congrés internacional del Notariat Llatí. En aquella època els discursos papals eren, freqüentment, en francès, que també és un idioma de cultura. Els nostres lectors, n'estem segurs, sabran apreciar la gran actualitat d'aquest discurs; alguns potser es preguntaran si les tècniques modernes han arribat a reemplaçar la consciència professional dels notaris, d'alguns

notaris, i si no ens estem venent la nostra ànima a uns ordinadors cada cop més voraces.

Odis notarials

El passat dia 7 d'octubre, el President del Consejo Superior del Notariado, José Manuel García Collantes, ens informava, a través d'una carta circulada per internet, que havia presentat la dimissió al càrrec que ocupava des de feia menys d'un any. Fins aquí la notícia no era inquietant: als nostres despatxos abunden -potser seria millor dir abundaven- les renunciacions al càrrec presentades pels administradors de societats mercantils i no mercantils, renunciacions que molt poques vegades s'acostumen a motivar, potser perquè es tracta de motius que es consideren banals: l'edat, el cansament, la venda de l'empresa, entre d'altres. Els notaris estem acostumats a que es renunciï davant nostre.

Tanmateix el President del Consejo es va sentir obligat a justificar la

renúncia, que va atribuir, d'una manera no del tot clara, a les intrigues i acusacions infundades que, segons deia, havien omplert les sessions plenàries del Consejo i a la seva impotència per tancar les ferides del passat i a eliminar els recels, l'odi i la desconfiança que, des del primer moment, es van palesar en les sessions plenàries del Consejo. La carta acabava desitjant els millors èxits als seus successors.

Gairebé sense tenir temps per pair les confuses i alarmants explicacions del senyor García Collantes (¿qui pot odiar a qui dins del Consejo?, ¿s'odien tots, sense excepcions?), unes poques setmanes després ens vam assabentar que el mateix García Collantes tornava a ocupar el càrrec de President del Consejo Superior del Notariado, el qual no havia acceptat la seva renúncia. Aquest cop però, el President no es va sentir obligat a trametre'ns cap carta per internet per explicar-nos les raons de la seva ràpida tornada. ¿Han desaparegut de sobte els odis i les desconfiances que presidien les sessions

plenàries? ¿El President ja es veu amb cor per tancar les ferides del passat i ja mai més dimitirà?

Kipling, al seu poema IF, que tant d'èxit va tenir entre els lectors anglòfils de les generacions precedents, enumerava tot un seguit de virtuts que hauriem de reunir (o potser d'exhibir) per arribar a ser homes (i alguns, fins i tot ciutadans de l'Imperi britànic). En concret,

Kipling considerava que podem arribar a ser homes (en el millor sentit de la paraula) si som odiats i als que ens odien aconseguim no odiar i sabem, sense odiar-los, defensar-nos i lluitar. També ens aconsellava que, si som amants, no embogíssim d'amor i arribar a ser forts sense duresa en l'expressió. Si aconseguíem tot això, Kipling ens assegurava

que valdriem més que el poder i la glòria, perquè seriem uns homes com cal.

Potser ens equivoquem, però tot indica que els actuals membres del Consejo Superior del Notariado no llegeixen Kipling.

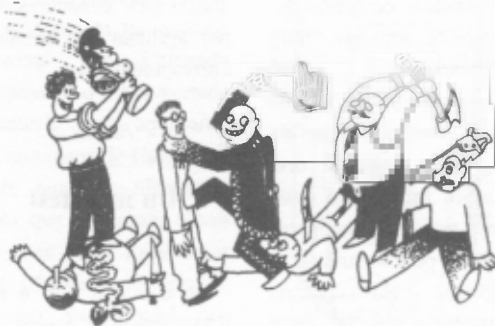

La callada per resposta

El passat dia 5 de juliol -fa, per tant, més de mig any-, un notari d'aquest Col·legi va adreçar, mitjançant telefax, una breu carta als notaris membres de la Junta del Patronat de la Mutualitat Notarial en la qual manifestava la seva voluntat -i la d'un altre company jubilat- d'examinar els diferents llibres i documents relatius al patrimoni de la Mutualitat i a les despeses i ingressos produïts durant els darrers vint anys, així com els corresponents llibres d'actes. El notari que signava la carta-peticició manifestava també la seva disposició per desplaçar-se a Madrid per tal de poder examinar els

El Consell de Ministres, de cara al poble

El Consell de Ministres, en la infinitesimal

Soka.

llibres esmentats.

La carta estava redactada en castellà, de manera que la manca de resposta a la petició formulada no pot atribuir-se a un desconeixement de la llengua emprada per escriure-la. Tampoc es pot atribuir a un defecte de recepció del fax tramès, ja que, segons hem pogut comprovar, la transmissió del fax es va efectuar sense incidències. Finalment, el to de la carta no es pot dir que fos

incorrecte, no solament perquè començava amb un "apreciados compañeros" i acabava amb un "muy atentamente", sinó sobretot perquè la petició que contenia sembla congruent amb el dret de rebre informació que com a notaris mutualistes tenen els peticionaris.

Potser els notaris destinataris de la carta consideren que no tota la informació demanada es pot subministrar als mutualistes, o que calia

complir amb algun requisit previ per trametre-la (acreditar el caràcter de notaris dels peticionaris, per exemple), o simplement que no valia la pena contestar aquest tipus de peticions; en tot cas ho haurien d'haver manifestat així i no mantenir aquest espès i fred silenci durant un període tant llarg, un silenci equiparable al que manté, en determinats casos, la Direcció general de Registres i del Notariat i del qual aquest butlletí s'ha lamentat en números anteriors.

Des d'aquestes pàgines, Àpoca anima als responsables de la Mutualitat a contestar les cartes que rep (que tampoc no deuen ser tantes) i, si fos necessari, ofereix la seva ajuda més desinteressada per agilitzar les trameses corresponents.

Un manifest

Recentment l'Associació d'Amics del Notariat Català, editora d'aquest butlletí, s'ha adherit al manifest per la dignitat democràtica

davant de la banalització del nazisme, manifest impulsat per l'Associació Catalana per a la defensa dels Drets Humans i la Comissió de la Dignitat, al qual també s'han adherit més d'una seixantena d'entitats (entre d'altres, la Fundació Catalunya, Acció Cultural del País Valencià, Amical de Mathausen i altres camps, CADCI, CAL, CCOO de Catalunya, CGT, CIEMEN, ICAB, Fundació Congrés de Cultura Catalana, Institut d'Estudis Catalans, Obra Cultural Balear, Plataforma pel Dret a decidir, Plataforma per la Llengua, SOS Racisme, UGT Catalunya, USTEC, així com també OMNIUM Cultural).

Aquest manifest neix, segons fan constar els seus promotors, en un context dominat per l'elevada freqüència d'atacs verbals vexatoris que equiparen els ciutadans de Catalunya amb nazis i hitlerians, atacs que no només s'han fet des de l'anonimat que ofereixen les xarxes socials, sinó també des de tribunes públiques per part de persones que tenen o han tingut un paper institucional. Les entitats

signants creuen convenient actuar davant del que consideren una incitació a l'odi i un atac a la memòria històrica. Una de les finalitats de la iniciativa és actuar en la mateixa direcció de la Decisió marc de la Unió Europea de 28 de novembre de 2008, que obliga l'Estat espanyol a legislar per perseguir conductes incloses en l'anomenat discurs de

l'odi i la trivialització del nazisme, i alhora actuar en defensa de l'honor i la dignitat de les persones físiques i jurídiques i col·lectius afectats per aquestes conductes.

Des d'aquestes pàgines animem al Col·legi de Notaris de Catalunya, així com a altres col·lectius notariais, a adherir-se a aquest manifest, com a prova del seu refús a

alsc

qualsevol atac verbal de caràcter vexatori contra ciutadans i ciutadanes de Catalunya, o de qualsevol altre poble.

Les actes de jura

Les actes conegudes com de jura o promesa, en virtut de les quals els ciutadans estrangers que compleixen els requisits per adquirir la nacionalitat espanyola, han de

comparèixer davant notari per prestar un jurament o promesa de fidelitat al rei i d'obediència a la Constitució i altres Lleis (Estatut d'Autonomia de Catalunya inclòs), han estat objecte de severes crítiques tant des de fora com des de dintre del notariat. Des de fora han estat censurades per les organitzacions sindicals, per considerar que aquestes actes de jura no s'ajusten a la legalitat vigent, ja que segons la legislació en matèria de Registre

Civil, el jurament s'hauria d'efectuar davant de l'encarregat del Registre Civil corresponent, i no davant d'entitats privades com a "notaris i registradors". També indiquen que si bé el tràmit del jurament a priori no té cap cost, no és realment gratuït, ja que les còpies (a Madrid sembla ser que les còpies s'ofereixen amb fotografia de l'acte de la jura inclosa) es cobren a 15 euros la unitat.

Des de dins del notariat també s'han escoltat veus molt crítiques amb aquestes actes: d'una banda, pel seu estrany caràcter gratuït que més aviat sembla producte d'una conxorxa política que no pas d'una voluntat del col·lectiu notarial de condonar els honoraris als futurs espanyols i catalans. D'altra banda, pel greu menysteniment que significa no haver informat prèviament al conjunt del notariat sobre una matèria que, els fets ho demostren, s'ha revelat problemàtica per a tots.

En el seu moment ÀPOCA va advertir que el posicionament d'algunes associacions notariales a favor d'una

major professionalització i desfuncionarització del notariat podria produir danys importants en la imatge que la societat tenia dels notaris. Ara hem pogut comprovar fins a quin punt s'ha deteriorat aquesta imatge: per als sindicats, els notaris i registradors som entitats privades.

18 Anys d'Àpoca

Enguany ÀPOCA ha complert divuit anys d'existència. Com alguns dels nostres lectors recordaran, Àpoca va néixer a finals del segle passat, l'any 1995, amb la doble finalitat de normalitzar l'ús del català als despatxos notariais i de denunciar els comportaments irregulars d'alguns notaris i oficials de notaria que, amb la seva conducta deslleial, desprestigien i desnaturalitzen la nostra professió. Mentre aquest doble objectiu no s'hagi complert, revistes com Àpoca, ens deia un bon amic fa uns mesos, continuaran essent

- Aïda Arruñat

necessàries, gairebé imprescindibles.

Amb algunes interrupcions, Àpoca ha estat present dins del món jurídic català durant el citat període de temps. A les pàgines de tots aquests números d'Àpoca es poden trobar col·laboracions, sempre interessants i ensem desinteressades, de diferents juristes, notaris, registradors, historiadors

i escriptors arrelats a Catalunya, alguns d'ells ja malauradament traspassats. Gràcies a aquestes col·laboracions i a les paraules d'alè que, periòdicament, rebem dels redactors d'aquest butlletí, Àpoca continua viva. Gràcies, també als que, des del seu alt silenci, ens confirmen que anem per un bon camí: el de la majoria d'edat.

En la mort d'Oriol Bohigas Martí

Tot i que s'havia traslladat a París a principis dels anys seixanta del segle passat, el físic i humanista Oriol Bohigas Martí no havia abandonat mai Catalunya. Alguns els recorden perquè, durant l'anomenada transició democràtica, va esmenar les declaracions del llavors president del Govern, Adolfo Suárez, sobre l'ús del català com a idioma científic, impartint una conferència sobre física nuclear a l'Institut d'Estudis Catalans. Tal com destaquen els professors Jesús Navarro i Alfredo Poves en l'article publicat al diari "El País" arran de la seva mort, esdevinguda a l'octubre de 2013, era un home heterodox, i va aconseguir els més alts reconeixements acadèmics sense haver de defensar una tesi doctoral. Una proesa.

A Àpoca el recordarem per la seva vinculació amb la nostra bona amiga Núria Sales, filla del novel·lista

Joan Sales, que tant estima la nostra publicació i ens anima a continuar-la.

Quan el senyor Millet va dir, fa uns mesos, que a Catalunya només comptaven unes tres-centes famílies que, a més d'estar emparentades entre elles, es reunien periòdicament (i interessadament) en determinades festivitats, deia una doble mentida: les famílies citades pel senyor Millet són unes famílies força vulgars i molt fatxendes; en general, només compten perquè

tenen diners (que sovint no són exactament seus) i són obedients als poders fàctics; les que realment compten des d'un punt de vista cultural i de progrés, són famílies com la d'Oriol Bohigas Martí; no es reuneixen periòdicament, però estimen la seva feina i treballen i investiguen amb gran dedicació. Per fortuna, aquestes famílies són moltes més de les que el senyor Millet pot arribar a imaginar.

Frederic Raurell: una presentació

Podem començar dient –és la forma convencional de fer-ho- que Frederic Raurell és un eminent teòleg i professor de ciències bíbliques i semítiques que té una densa i important bibliografia, entre la qual ens agrada citar, entre d'altres, aquests tres títols: “Mots sobre l’home” (Abadia de Montserrat, 1984),

“Profeta, el forjat per la paraula” (Claret, 1993) i “L’antimodernisme i el Cardenal Vives i Tutó” (Facultat de Teologia, 2000).

Frederic Raurell –podem continuar dient, fent servir una altra frase convencional- passa gairebé la meitat de l’any a Roma, que és la seva segona pàtria, i l’altra meitat a Barcelona, al convent dels Caputxins de Sarrià, on encara alguns diumenges a primera hora del matí és possible sentir les seves lluminoses i molt recomanables homilies, fins i tot per a persones escèptiques en matèria de religió.

Frederic Raurell, finalment, era un dels bons amics de Coia Cabré, la persona a la qual ÀPOCA dedica avui l’editorial d’aquest número. Tanmateix

l’article de Frederic Raurell que avui publiquem no estava pensat per ser publicat en aquesta revista. El pare Raurell, no obstant, ha tingut la gentilesa de permetre la publicació d’aquest llarg article a Àpoca, i fins i tot ens ha donat permís per alleugerir-lo de les notes que l’acompanyaven.

L’article, com els nostres lectors podran comprovar, no és un panegíric de la figura del Papa Pius XII, ni tampoc pretén fer un judici condemnatori de la seva actuació durant el període del nazisme. Fent servir una abundant documentació, l’article posa de relleu els claroscurs del papat de Pius XII, sense arribar a formular un radical judici de valor sobre la seva executòria, tan fàcil de fer quan els fets narrats pertanyen al passat. L’article, en definitiva, podria ser comparat a un acta notarial de les bones: proporciona les dades suficients per tal que cada lector pugui judicar per ell mateix i sense prejudicis, la controvertida figura del papa Pius XII i el seu temps. L’autor, com els millors notaris, pren partit en favor de la veritat.

Faulhaber llegeix l'Antic Testament enfrent del nazisme (Frederic Raurell)

Al professor Josep Gil:

*Els savis escampen com pluja abundosa la doctrina
recercada (Sir 18,29).*

CONTEXT DE NAZIFICACIÓ

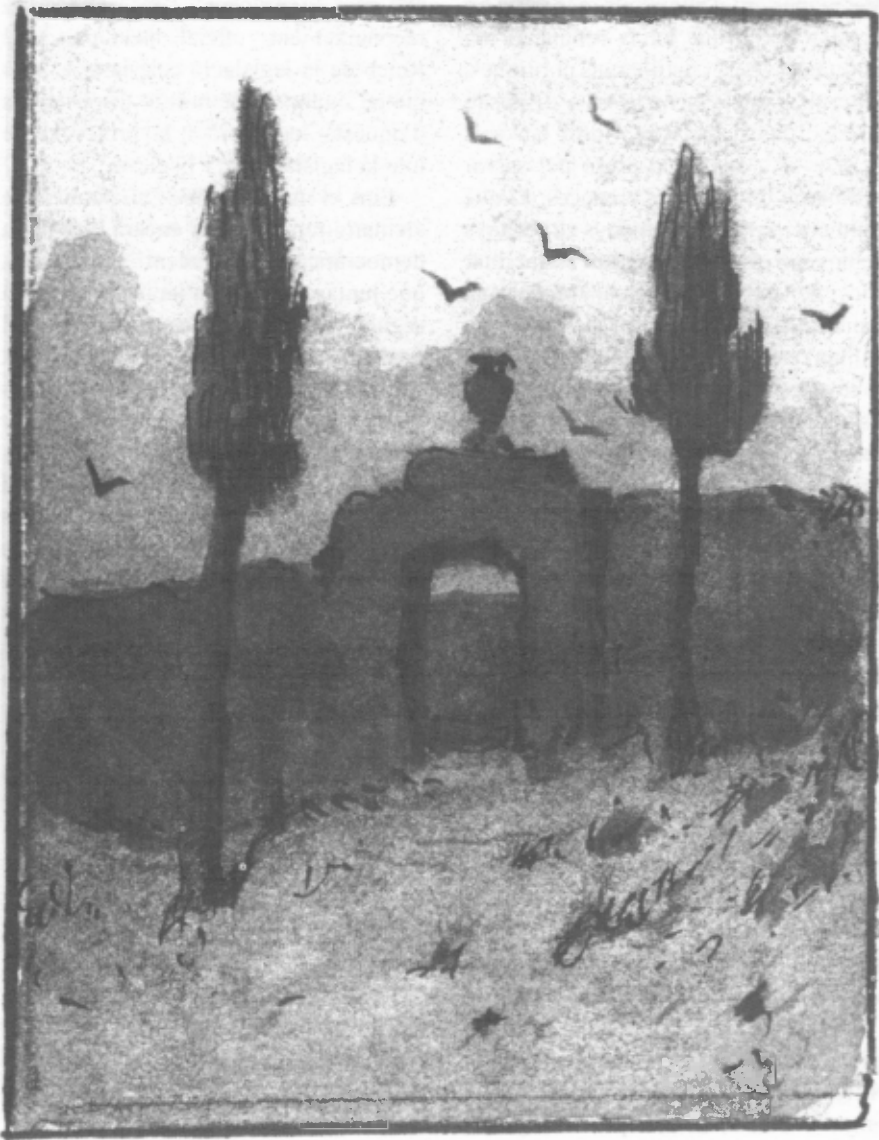
Bormann, un dels homes més propers a Hitler, digué públicament en el març del 1941: "El Nacionalsocialisme i el Cristianisme són irreconciliables". El que el govern nacionalsocialista tenia pensat per a Alemanya en un programa de trenta punts per a l'estructuració de l'anomenada "Església Nacional del Reich" ho demostra. Heus aquí alguns punts d'aquest programa:

1. "L'Església Nacional del Reich reclama categòricament el seu dret i poder exclusius de controlar totes les Esglésies dins les fronteres del Reich i declara que aquestes Esglésies són nacionals del Reich alemany".
5. "L'Església Nacional del Reich està decidida a esborrar i exterminar irrevocablement les creences estranyes i estrangeres importades a Alemanya en el fatídic any 800."
7. "L'Església Nacional del Reich no té escribes, ni pastors ni sacerdots, sinó oradors del Reich Nacional, disposats a parlar a tots els alemanys."
13. "L'Església Nacional demana i exigeix que es posi fi a la publicació i divulgació de la Bíblia a Alemanya."
14. "L'Església Nacional del Reich declara que per a ella i, per tant, per a tota la nació alemanya, s'ha

decidit que el *Mein Kampf* del Führer és el més important de tots els documents... Conté no només la suprema grandesa, sinó que personifica el pensament més elevat i les ètiques més pures i veres per a la vida present i futura de la nostra nació."

18. "L'Església Nacional del Reich netejarà els altars de tots els crucifixs, Bibles i quadres de sants, santes i símbols."
19. "A l'altar només hi ha d'haver un exemplar del *Mein Kampf*, el llibre més sagrat de la nació alemanya; a l'esquerra de l'altar hi ha d'haver una espasa."
30. "En el dia commemoratiu de la fundació de l'Església Nacional del Reich, la creu cristiana ha de ser retirada de totes les esglésies, catedrals i capelles; ha de ser reemplaçada per l'únic signe invencible: la creu esvàstica."

Adolf Hitler reconegué molt aviat la potencial resistència que el catolicisme podia presentar al nacionalsocialisme. En el *Mein Kampf* escriu que una confrontació amb l'Església Catòlica a Alemanya podia ser desastrosa. Després de sortir de la presó per la seva participació en el *Putsch* de la *Bierkeller*

(cerveseria) de Munic, reiterà la seva opinió en el periòdic del partit. Però aquests punts de l'Església Nacional del Reich foren redactats per Rosenberg durant la guerra, a començaments del 1940.

La persecució de protestants i catòlics des d'un punt de vista cultural, social i fins i tot físic no inquietava gaire el poble alemany. És un fet que el poble no s'alçà contra aquesta persecució, com tampoc no s'alçà contra la persecució

encara més cruel contra els jueus. No ho féu. Un poble que havia renunciat tan fàcilment a les seves llibertats polítiques, culturals i socials, no estava disposat, llevat d'uns pocs, a morir ni tan sols arriscar-se a anar a la presó per salvar la llibertat de les seves creences. El que realment movia els alemanys en els anys trenta eren els èxits de Hitler en facilitar llocs de treball, en crear prosperitat econòmica, en restaurar la potència militar i en l'anar d'un triomf a l'altre en la seva política estrangera. Foren pocs els alemanys que es preocupaven per la detenció i empresonament de cristians, de pastors i sacerdots. I foren encara menys els que s'aturaven a reflexionar sobre les barbaritats que proclamaven els ideòlegs del règim, com Rosenberg, Bormann, Goebels i fins el mateix Hitler.

Hitler fou un dictador astut, com ho havia observat Faulhaber quan s'adonà de les presses que tenia per firmar un concordat. Només un dictador podia considerar el concordat un instrument per debilitar l'Església catòlica a Alemanya. Una vegada firmat el concordat en el mes de juliol de 1933, aparagué l'abisme entre els punts de vista de la majoria de l'episcopat alemany i del règim nazi.

Faulhaber féu saber a Pacelli, en tant que Secretari d'Estat, l'ús partidista que Hitler feia del concordat. Tot just Pacelli tingué coneixement del que havia passat el 22 de juliol de 1933 respongué amb inusitada claredat, no habitual en ell, i vehemència, en un article dividit en dues parts en *L'Osservatore Romano*. Fonamentalment Pacelli recorda que "El Codi de Dret Canònic és el fonament i l'essencial supòsit legal del concordat",

el que significava "no només el reconeixement oficial per part del Reich de la legislació eclesiàstica, sinó també l'adopció de moltes disposicions d'aquesta legislació i la protecció de tota la legislació de l'Església".

Fins el març de 1933, el catolicisme alemany representava encara una força democràtica independent i vigorosa, que juntament amb la jerarquia catòlica seguia condemnant sense embuts el nacionalsocialisme. Per bé que el Partit del Centre no comptava amb aliats viables per formar una coalició, i, per tant, no podia competir pel poder, Hitler temia una reacció des del baluard d'alguns bisbes com Faulhaber i des del catolicisme polític com un tot, que anava més enllà dels votants del Partit del Centre, amb innumbrables lligams i associacions a molts nivells en tot el país. Hitler, va ser conseqüent amb la seva decisió, presa des de feia temps, de no desencadenar una nova *Kulturkampf*, evitant així el risc d'una oposició o resistència passiva per part dels catòlics; i, sobretot, no volia enfrontar-se amb els bisbes que, com Faulhaber, desconfiaven del règim nazi i el criticaven obertament. Els volia neutralitzar per mitjà d'un concordat, que també volia Pacelli.

Amb l'eliminació del Partit del Centre com a força política, Hitler tenia el camí fressat per a l'aprovació de la seva *Ermächtigungsgesetz* amb una majoria folgada en el *Reichstag*, la cambra baixa, el que li conferiria un poder absolut. Endemés, amb la firma del concordat el règim de Hitler s'havia tornat "respectable". Sis mesos després del seu accés al poder Hitler, en aquell moment, havia rebut el vist-i-plau del Vaticà amb la gran satisfacció

del règim nazi i de Pacelli, i amb una gran preocupació en certs sectors de l'episcopat alemany que havia estat poc consultat. Des del punt de vista de Hitler, la solució ideal per vèncer l'"amença catòlica" era un concordat, semblant en tots els aspectes al Pacte del Laterà, que havia acabat amb l'activitat política catòlica a Itàlia i integrant perillosament l'Església en l'Estat feixista.

Com hem vist, les hostilitats del nazisme contra les Esglésies cristianes començaren moderadament, però anaren creixent ja pocs dies després de la firma del concordat. Hitler, nominalment catòlic, no atacà únicament el catolicisme polític, sinó també les organitzacions catòliques pastorals i fins i tot alguns sacerdots i bisbes, i això malgrat que el concordat, per part d'Alemanya, el firmà el catòlic Von Pape. El règim nazi no volia que fos lletra morta l'article 24 del programa del partit: "La llibertat per a tots els grups religiosos de l'Estat hi serà sempre que no constitueixin un perill per als sentiments religiosos de la raça alemanya". Però els excessos del règim de Hitler no solament provoquen la repulsa internacional, sinó del mateix episcopat alemany que s'adona que Hitler es protegeix amb un concordat que no respecta.

Els primers països que esguardaren el concordat amb recel foren els que veien Alemanya com un perill.

La por de la qual parla *Le Temps* del 5 de juliol de 1933 és la por, a vegades prudència diplomàtica, que caracteritzà sempre Eugenio Pacelli com a nunci, com a Secretari d'Estat i com a Papa en les seves intervencions prop dels règims dictatorials d'Itàlia, d'Alemanya i d'Espanya. L'Església de

Pacelli difícilment ataca les institucions existents, per bé que siguin dolentes. Prefereix esperar que s'enfonsin, amb l'esperança que sorgeixi una moralitat i una justícia majors. Possiblement això és el que passava en la visió de Pacelli respecte de l'Alemanya nazi. Pacelli creia que tots els problemes es poden resoldre mitjançant la negociació diplomàtica.

Ja hem fet referència abans a les reticències de certs membres de l'episcopat Alemany, com Faulhaber i Bertram, enfront de la imminent firma del concordat; aquestes reticències i perplexitats les manifestaren alguns membres de l'Església protestant, segons el testimoni de l'excanceller Brüning, tot escrivint a un amic:

"Poc abans de la firma del concordat, Hitler es vantava: «seré un dels pocs homes en la història que hagin enganyat el Vaticà»."

Els temors de Faulhaber malauradament s'anaren confirmant. A penes s'hagué confirmat el concordat, la premsa nazi començà a ventar-se de les avantatges que l'Alemanya de Hitler havia obtingut amb ell. Tenim aquests titulars: "Tots els partits confessionals prohibits!" – "Prohibida l'activitat política als sacerdots!"

Més endavant, Eugenio Pacelli, esdevingut ja Pius XII, sembla fer seus els temors i les crítiques que vers els anys trenta es feien alguns bisbes a la idea i a la firma del concordat. En una al·locució al "Sacro Collegio" el 2 de juny de 1945 Pius XII defensà el concordat que ell mateix havia establert i signat el 1933 amb Hitler. Fou una al·locució dura i concreta de condemna

del nazisme, quan aquest ja havia desaparegut, malgrat que el franquisme a Espanya en volgué actuar i perpetuar tants aspectes.

La incomoditat de l'episcopat alemany des de la primeria la palesen no només les repetides denúncies del cardenal arquebisbe de Munic Faulhaber, sinó també del bisbe de Münster, Clemens von Galen (1878-1946). La seva posició era clara. Repeteix que la clerecia catòlica era patriòtica, però que el seu patriotisme era "alemany", no "nazi". Era el sentiment i l'opinió de molts bisbes catòlics, hostils al règim nacionalsocialista nazi, i la seva actitud es resumia en la pregària:

"Cumplirem amb el nostre deure patriòtic envers Alemanya. A part d'això, lliureu-nos, oh Senyor, del règim nazi."

Denunciava els camps de concentració als quals s'enviava la gent, jueus i cristians, sense haver-los jutjat. Comparava la resistència dels catòlics a una enclusa contra la qual, al final, es trencaria el martell nazi.

Les crítiques de Von Galen en el 1941 es repetiren el 3 d'agost del mateix any. Fou clara i dura la denúncia de l'eutanàsia practicada als malalts mentals com una violació del cinquè manament. Especialment exasperant per als nazis fou l'efecte impressionant que tingué aquell sermó sobre el gran heroi de guerra, as de l'aire, el coronel Werner Molders. Tant és així, que escrigué al seu cap el mariscal Göring per preguntar-li si els fets denunciats per l'arquebisbe Von Galen eren certs. Quan Hitler imposà la condecoració de l'Orde de Diamant amb fulles de roure i espases a Mölders, l'heroi aviador

féu la mateixa pregunta. Tant Hitler com Göring negaren que els nazis fomentessin l'eutanàsia i que enviessin els sospitosos a camps de concentració. Bormann repetidament invocava la pena de mort per a Von Galen.

Però ja vers la meitat del 1937 el govern nazi s'anava fent cada vegada més repressiu, tant que alguns esperaven una denúncia pública de Pius XI, i entre els bisbes especialment el de Münster, Von Galen i el de Munic Faulhaber, que el 14 de febrer de 1937, a l'església de Sant Miquel de Múnic denuncià la manca de llibertat, la inacceptable apologia de la raça, les crítiques irreverents de la Bíblia, principalment de l'Antic Testament, vist simplement com una manifestació decaient i impresentable de la literatura jueva, etc. En aquest clima s'entén millor la Carta Pastoral de l'Episcopat alemany reunit a Fulda, del 19 d'agost de 1938.

PUNTS IMPORTANTS DE LA CARTA PASTORAL DE FULDA DEL 19 D'AGOST DE 1938

Els tres primers que signen són cardenals: Adolf, cardenal Bertram, arquebisbe de Breslau; Michael, cardenal Faulhaber, arquebisbe de Munic; Karl-Joseph, cardenal Schulte, arquebisbe de Colònia.

Refús i deformació del concepte de Déu

"Es vol refusar el Déu dels cristians i dels jueus per posar en lloc seu «un déu» alemany."

"Es proclama solemnement que Alemanya no reconeix el Déu Creador."

"Amb el concepte de Déu s'entén

JASCÓ

al màxim una expressió de l'ànima social. Però un tal déu no significa res.”

“És un atac contra el Déu únic i vertader.”

“És la solució al desconegut còsmic i als secrets que ens envolten per totes parts?”

El naturalisme per substituir el Déu personal

“Si no existeix un Déu personal supraterrestre, l'espiritualitat i el «més enllà» no són res més que un fantasma... Per això ara només es parla de l'«ençà», per al qual l'home alemany ha de lluitar i servir constantment...”

“Són concepcions i maneres de viure que ni tan sols són suficients per als dies en què hom frueix de salut i benestar; no són suficients en les amargors de la pobresa, de la malaltia i en les penes i en la mort mostren amb dura evidència llur buit i llur insanitat.”

Els vers enemics del poble

“Està segura Alemanya davant els cavallers de l'Apocalipsi? Treieu de la humanitat l'esperança d'una vida post mortem i com a canvi li donareu la inquietud, i fins i tot la náusea de la vida fins a la desesperació.

Expulseu el Déu etern i jutge de la consciència del poble, i amb això li treueu el fre moral més fort i el fonament de tota moralitat i de tota cultura veritable.

La fe en el més enllà no genera una «angoixa opressora», sinó una lluminosa esperança i un

incomparable confort, la joia més noble i la dolça pau que el món no pot donar.

En plena consciència de la nostra responsabilitat, aixequem la veu contra una concepció purament material de la vida humana i contra la negació de l'existència d'una ànima immortal. Que la nostra veu trobi ressò en les nostres oïdes i protegeixi el poble alemany d'errors tan fatals, i que el salvi d'una ruïna total!

Ens plau recordar de bell nou que nosaltres no conduïm una campanya contra el poble ni contra l'Estat, sinó per al poble i per a l'Estat.”

Cal confessar el Crist amb les paraules i amb les obres

“Us demanem de confessar el Crist amb les vostres paraules i amb les vostres obres, de confessar-lo amb una vida cristiana exemplar, donant als vostres fills i filles una educació cristiana i catòlica. Sabem prou bé com aquesta confessió de fe ha esdevingut difícil per a un gran nombre dels nostres creients... Us demanem que resteu fidels en el vostre amor al poble i a la pàtria...” (Firmen els 28 bisbes de les diòcesis alemanyes.)

La lectura d'aquesta carta pastoral descobreix que és una resposta als programes de nazificació anticristiana i antihumana del règim de Hitler; sobretot, és una denúncia de l'adoctrinament de la joventut. L'episcopat alemany hauria volgut ser més explícit i enèrgic en la denúncia del règim nazista, però era

contínuament frenat per Pacelli, primer com a nunci, després com a Secretari d'Estat i finalment en tant que papa Pius XII.

El concordat havia deixat l'Església catòlica alemanya en una situació difícil, que ja havia previst el cardenal Faulhaber. Amb tot, a principis d'agost de 1933, Ivone Kirkpatrick, que representava el govern britànic prop del Vaticà, "mantingué una llarga conversa amb Pacelli en la Secretaria d'Estat en la què el cardenal no féu cap esforç per amagar el seu disgust enfront dels procediments del govern de Hitler", violant constantment la lletra i l'esperit del concordat.

LA BÍBLIA PER COMBATRE EL RACISME I L'ANTISEMITISME

El cardenal Michael von Faulhaber (1864-1952), i arquebisbe de Munic, era la personalitat més eminent de l'episcopat alemany durant el règim nazi, al que combaté d'una manera constant, no sempre amb la comprensió de Pacelli. Ell fou l'inspirador de l'encíclica *Mit Brennender Sorge* del 1937, contra la política antireligiosa, antihumana i neopagana del nazisme. Faulhaber creia que en un primer moment seria més eficaç atacar els principis del nazisme: la raça, la sang i la terra per després passar a la denúncia concreta de la persecució antijueva i anticristiana. Faulhaber fou l'ànima de la Carta Pastoral dels bisbes alemanys reunits a Fulda el 19 d'agost de 1938, que constitueix una nova denúncia de la perversa nazificació del règim nazista. La polèmica que suscità l'anomenada "nouvelle théologie", portà a la publicació d'una encíclica de Pius XII en el 1950, la *Humani generis*,

contra els ambients renovadors de la teologia, que curiosament utilitza en el títol els dos primers mots de l'encíclica no publicada de Pius XI sobre l'antisemitisme: *Humani generis unitas*. Aquest títol en si mateix representa l'antítesi i la negació de la tesi cruel i anticientífica del racisme nazista.

A mesura que s'anava apropant la mort, Pius XI es mostrava cada vegada més sensible i irritat per les polítiques repressives dels drets dels ciutadans d'Alemanya i d'Itàlia. Pel que fa a Alemanya, malgrat que Pacelli sempre mirava d'evitar en el possible les denúncies directes recorrent a la diplomàcia, el papa Ratti coneixia el malestar i la indignació d'alguns bisbes alemanys com Faulhaber davant els crims del nazisme.

Els últims dies de la seva vida, Pius XI lamentava la política concordatària alemanya. És possible que es fes més sensible a les observacions i queixes d'alguns bisbes, com Faulhaber, que havia tingut una participació notable en la redacció de la *Mit Brennender Sorge* del 1937. Quan demanà als bisbes italians que anessin a una audiència col·lectiva en la segona setmana de febrer de 1939, corrien rumors que el papa Ratti, ja molt malalt, estava preparant una forta denúncia de l'antisemitisme, una denúncia que havia de ser l'encíclica oculta *Humani generis unitas*. Endemés, els problemes amb el govern feixista de Mussolini no paraven d'augmentar. Pius XI s'adonava plenament que els concordats amb els dictadors d'Itàlia i d'Alemanya no eren respectats. A més de l'encíclica contra l'antisemitisme, el papa també havia preparat dos documents sobre les difícils

relacions amb el Duce. L'encontre amb els bisbes italians havia estat fixat per a l'11 de febrer de 1939, desè aniversari del Pacte del Laterà i dissetè de la seva coronació. Però el papa ja estava malalt. Un dia abans de la data fixada, el dia 10 de febrer de 1939, Pius XI morí i els textos que havia preparat (el de l'encíclica *Humani generis unitas* i els dos textos referents a les relacions amb Mussolini) restaren ignorats. No se sap fins a quin punt Pacelli, amb les seves pors i amb la seva diplomàcia, en fos la principal causa.

L'ENCLÍCLICA «HUMANIS GENERIS UNITAS»

En aquest document es pressuposen una sèrie de principis i fets que anaren emergint al llarg de l'experiència tràgica del nazisme alemany. En el text de l'"encíclica no-nata" es percep el batec de tants sofriments fets reflexió, de tants escàndols intel·lectuals fets pensament teològic i antropològic, de tantes pors i diplomàtiques prudències i silencis fets denúncia profètica. En aquest text hom pot també percebre l'esperit del gran lluitador, i pastor, el cardenal arquebisbe de Munic Michael Faulhaber, l'ànima de la *Mit brennender Sorge* del 1937, és a dir, de dos anys abans de la *Humani generis unitas*, del 1939.

D'entrada, els redactors principals d'aquest text papal (John LaFarge, Gustav Gundlach, Gustave Desbuquois, i el traductor en llatí Heinrich Bacht) senyalen l'esperit modern com a responsable dels desordres, immoralitats i injustícies que castigaven la societat d'aleshores. Aquests desordres no es palesaven només en fets físics, sinó també en els esperits de

les persones. Apareix l'home despullat de la seva dignitat original. És en tals circumstàncies que l'Església ha d'aixecar la veu no simplement per denunciar, sinó també per ensenyar i clarificar el que és indispensable en "les circumstàncies de la vida quotidiana".

A aquestes paraules introductòries relatives al dret de l'Església a parlar sobre els esdeveniments de l'època, segueix una "exposició històrica de les causes dels desordres que sofreix la societat contemporània", i una reflexió sobre la "unitat de la vida social" i sobre la "unitat i la pau com a fruits de redempció".

El text de l'encíclica *Humani generis unitas*, quasi fent-se ressò del títol, advoca en la seva exposició per la "unitat de la humanitat en la pluralitat", un binomi sempre refusat per la ideologia racista nazi. Al mateix temps, analitza el significat i la missió de l'Estat, de la nació, de la raça i dels jueus. Aquests no són un obstacle per a la unitat i llibertat de les persones, per a la solidaritat i per a la unitat interna de la humanitat.

Hi ha dos apartats que no resulten gaire clars. Són els referents, primer, al tema de raça i racisme i, en segon lloc, al tema més concret dels jueus i l'antisemitisme.

Qüestions sobre la diversitat de races (núm. 126-129)

En primer lloc, s'afirma i es constata l'existència de "races més o menys perfectes, més o menys desenvolupades". Es precisa el perquè de diversitats culturals: "Si mesurem les manifestacions externes de la vida de la raça a través de la cultura" ens adonem que aquesta és la peça clau que influeix

en la raça perquè els pobles continuïn la seva evolució en un o altre sentit.

Però en el n. 128 afirma amb tota claredat que "l'existència de races més o menys desenvolupades no implica cap qüestió racial ni des d'un punt de vista biològic ni des d'un punt de vista

teològic que signifiqui una elecció o un refús diví".

Relacions entre les diferents races (núm. 130-131)

Es demana que es faci desaparèixer en la vida pública les distincions entre

raças. Les relacions entre els diferents grups socials han d'estar regides exclusivament per la justícia i el respecte. "El combat per la puresa de la raça acaba per ser únicament la lluita contra els jueus."

La persecució actual dels jueus (núm. 132)

Denúncia del fet que milions de persones hagin estat "despullades, a la terra mateixa de la seva pàtria, dels drets més elementals del ciutadà, i això d'una manera violenta".

Una qüestió més de religió que de raça (núm. 133)

Em sembla el punt més fluix de l'encíclica, potser per la por de tocar amb profunditat els temes no resolts de "poble escollit", de "monoteisme intolerant", de veure el Nou Testament simplement com compliment de l'Antic "secundum Scripturas". Són els temes en què les responsabilitats són mútues. Els jueus no poden ignorar que llibres com 1 i 2 de Macabeus, Ester, etc. que entren en el cànon catòlic són fortament racistes i religiosament intolerants. Diu explícitament aquest número: "La pretesa qüestió jueva, en la seva essència, no és una qüestió ni de raça ni de nació ni de nacionalitat territorial, és una qüestió de religió."

Posició de l'Església respecte el judaisme (núm. 134-152)

Primer, s'exposa la revelació que Déu féu al poble jueu com a "poble escollit" d'on havia de sorgir el salvador de tota la humanitat.

Segueix una explicació, no gaire profunda, sobre el no compliment

per part dels jueus de la seva missió universal: "Però els jueus encecats, per somnis de conquesta temporal i èxit material, perderen el que ells mateixos havien buscat." Això portà a una "tensió perpètua entre jueus i cristians".

Reconeix la "missió històrica del poble jueu", però també examina la seva rigidesa en refusar l'etapa del Nou Testament, que neix també en el poble jueu, però que aquest no accepta majoritàriament que els jueus cristians rebin en pla d'igualtat els pagans grecs i llatins: "Ja no hi ha jueu ni grec... Tots sou descendents d'Abraham, hereus de la promesa" (Ga 3,28-29).

Condemna enèrgicament "aquest odi que avui es dona en nom de l'antisemitisme".

Fa veure, com ja ho denunciava Faulhaber, que l'antisemitisme serveix de plataforma per atacar el cristianisme com a religió arrelada en els textos escripturístics.

El text de l'encíclica es clou condemnant l'antisemitisme i el racisme.

Aquest text, malauradament no publicat, haguera estat, pel seu contingut i per la data, una condemna clara i enèrgica del racisme i de l'antisemitisme del règim nazi en un temps útil. Probablement Pacelli, per aquestes dates (1939) Secretari d'Estat i amb un Papa greument malalt, temé la reacció violenta del cruel règim hitlerià. Roma sentia l'amenaça de dos cruels règims dictatorials, el nazi i el comunista que ofenien l'home i perseguien la religió. Del text ocult descobert no existeix una clara evidència que en la seva elaboració hi hagués contribuït Pacelli. Però donat el càrrec de Secretari d'Estat

D. Baizeron V.

i el seu coneixement de les qüestions alemanyes, és ben possible, i fins i tot probable, que el futur Pius XII participés en l'elaboració de la *Humani generis*

unitas i que aquest important document reflectís en part la seva visió, que coincidia força amb la dels tres redactors jesuïtes. Com hem senyalat ja abans,

per l'agost de 1938 l'encíclica no-nata fou lliurada al P. General dels Jesuïtes, el polonès Wladimir Ledochowski, que la va retenir un cert temps i finalment la passà a l'editor en cap de *La Civiltà Cattolica*.

Com ja hem indicat, a mesura que s'extenia l'antisemitisme a l'Europa oriental, a la segona meitat dels anys trenta, Pius XI començà a sentir-se cada vegada més preocupat. Per això, a principis de l'estiu de 1938, un any després de la publicació de l'encíclica *Mit brennender Sorge*, decidí encarregar a un equip de jesuïtes la redacció d'una nova encíclica denunciant el racisme i l'antisemitisme. El text descobert, tot i que no ho aclareixi directament, sembla evident la contribució de Pacelli, donat el càrrec d'aquest com a Secretari d'Estat del papa Ratti Pius XI. De fet, hi havia aspectes que tocaven qüestions concordatàries.

EN L'ESPERIT DE LA "HUMANI GENERIS UNITAS": REFLEXIÓ SOBRE LA "SHOAH"

El 16 de març de 1998 fou publicat el document titolat: *Nosaltres recordem: una reflexió sobre la Shoah*. Aquesta declaració *Memoria*, s'enceta volent fer constar que és seguint l'esperit del Vaticà II que es fa:

"Convé que l'Església, a la llum del Vaticà II, revisi per pròpia iniciativa aspectes obscurs de la seva història, valorant-los a la llum dels principis de l'Evangeli... Això no castiga el prestigi moral de l'Església".

La història d'aquest document remunta a la protesta jueva per l'audiència del papa Karol Woytyła,

Joan Pau II, el 1987 a Kurt Waldheim. És una reflexió sobre la *Shoah*, vista com "un dels majors drames de la història". L'Església reconeix la realitat de l'holocaust davant tants que la neguen, com l'ultra dreta alemanya, francesa, italiana, espanyola i iraniana, i molts líders musulmans. En el document es reconeix que les relacions entre jueus i cristians al llarg de dos mil anys han estat negatives i doloroses. També és un gest valent reconèixer que del Nou Testament sovint s'han fet "interpretacions errònies respecte al poble jueu i a la seva suposada culpabilitat". En aquest document es refusa com pseudo científica la ideologia racista que divideix la humanitat en races inferiors i la superior: l'ària.

Un any després de l'audiència de Joan Pau II a Kurt Waldheim, J. Willibrands, bisbe de Viena i president de la comissió del diàleg interreligiós i interconfessional, activà la declaració.

El document "Nosaltres recordem: una reflexió sobre la Shoah", malgrat haver estat desitjat per multitud de persones, creients i no-creients, jueus i cristians, ha estat ocasió de lamentables polèmiques, en les que ha dominat la passió i s'ha barrat el pas a la reflexió, i s'ha menystingut la reflexió objectiva. El 1990, el cardenal Cassidy afirmà, en la reunió de la comissió pontificia amb el comitè jueu d'afers religiosos a Praga, que "un autèntic cristianisme no pot ser antisemita i que l'existència històrica de l'antijudaisme en la consciència i praxis cristianes exigia un acte de *teshuva*, un acte de penediment". El novembre de 1994 Joan Pau II va convocar un consistori cardinalici on proposà, entre altres coses, elaborar un document de

petició de perdó pels pecats comesos per l'Església catòlica. Però aquesta proposta fou rebuda amb certes reserves. En el novembre de 1994, el papa Joan Pau II, en el *Tertio Millenio Adveniente*, parlà de demanar perdó pels pecats històrics, i en el 1995 creà el "Comitè Central del Gran Jubileu", sota la direcció d'una persona intel·ligent i oberta com el cardenal francès R. Etchegaray. Aquest comitè elaborà el primer esborrany del document sobre la Shoah.

Contingut del "Nosaltres recordem: una reflexió sobre la Shoah"

Es creu positiu que l'Església reflexioni sobre la Shoah i que reconegui en ella un dels majors "drames de la història". En segon lloc, l'Església reconeix que l'holocaust realment s'esdevingué, en contra del que sostenen els revisionistes. En tercer lloc, l'Església reconeix que al llarg de dos mil anys les relacions entre jueus i cristians han estat negatives. En quart lloc, es reconeix que sovint s'han fet "interpretacions errònies del Nou Testament respecte el poble jueu i a la seva suposada culpabilitat. En cinquè lloc, es reitera que la ideologia racista de l'Alemanya nazi és "pseudocientífica".

Valor positiu del missatge sobre la "Shoah"

En la carta de Joan Pau II al president de la comissió, el cardenal Cassidy recorda que el Jubileu és temps de joia i de reconciliació, per això l'Església: "anima els seus fills i filles a purificar els seus cors mitjançant el penediment pels errors i le infidelitats del passat". Segueix una reflexió a construir un futur

que faci impossible la iniquitat de la Shoah.

El document en qüestió considera els cristians culpables dels sentiments de sospita i hostilitat que perduraren al llarg dels segles i constitueixen una forma notable d'antijudaisme.

En tocar el tema concret de *l'Església i el Poble Jueu*, es recorda que a la primeria del cristianisme i després de la crucifixió de Jesús s'accentuà el sentiment antijueu entre els cristians i el sentiment anticristià entre els jueus.

Pel que fa a la qüestió de *l'Església i el racisme*, el document distingeix entre antisemitisme, explícitament condemnat per l'Església en diferents ocasions, perquè va contra la unitat del gènere humà, i l'antijudaisme, conjunt de sentiments de sospita i hostilitat, del que els cristians també en són culpables. S'invita als cristians d'avui a penedir-se pels errors i violacions que hagin pogut cometre.

La conclusió de la reflexió sobre la Shoah és una exhortació a que els catòlics prenguin consciència de les arrels jueves de la seva fe. Es fa un acte explícit de penediment en tant que, com a membres de l'Església, compartim els mèrits i els pecats de tots els seus fills.

La *Reflexió sobre la Shoah* no arriba fins a senyalar situacions i noms concrets, per això resulta oportuna la *Declaració dels bisbes alemanys* del 23 de gener de 1995 sobre el tema de l'antijudaisme i, en part, també de l'antisemitisme. Heus ací el contingut d'aquesta *Declaració dels bisbes alemanys*:

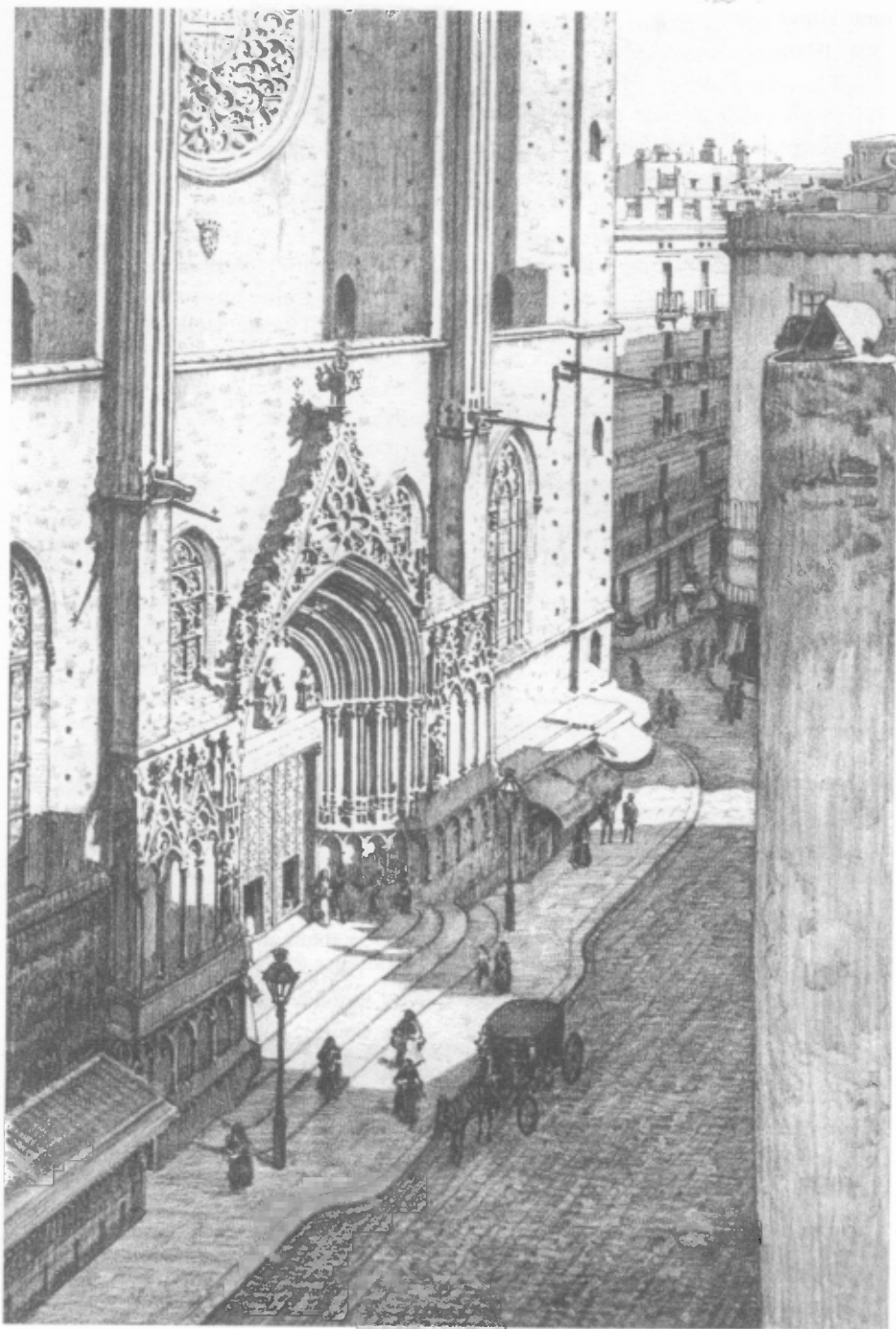
"En la societat alemanya subsistia un sentiment d'hostilitat envers els jueus, inclosos els ambients de l'Església [...] El que avui

pesa dolorosament sobre nosaltres és el fet que n'hàgim tingut prou amb iniciatives individuals a favor dels jueus perseguits que inclús durant els «pogroms» de novembre de 1938 no s'escoltés cap protesta oficial i explícita, quan milers de sinagogues eren cremades i devastades, quan eren profanats cementiris, quan milers d'empreses jueves eren destruïdes, quan incomptables vivendes de famílies jueves eren saquejades i arrasades, quan els homes jueus eren objecte de befes, maltractats i assassinats... Tot això ens recorda que l'Església, que nosaltres confessem com a santa i que venerem com un misteri, és també una Església pecadora, que necessita també conversió... Les falles i les mancances d'aquesta època tenen també una dimensió eclesial... Voldríem evocar el testimoni del sínode de les diòcesis de l'Alemanya Federal: «Som el país el qual la recent història política està enfosquida per l'intent d'extirpar sistemàticament el poble jueu. En aquella època del nacionalsocialisme, malgrat el comportament exemplar de persones i de grups, fórem considerats globalment com una comunitat eclesial que massa sovint donava l'espatlla al destí d'aquell poble jueu perseguit, que fixava amb massa força el seu esguard sobre l'amenaça que pesava sobre les seves pròpies institucions i guardava silenci enfront dels crims comesos contra els jueus i el judaisme. La

sinceritat d'aquesta voluntat de renovació depèn concretament del reconeixement d'aquesta falta i de la disponibilitat per treure'n dolorosament les lliçons per aquesta nostra Església.»

PAU VI ENCARREGA L'EDICIÓ DELS DOCUMENTS

El primer i més clamorós atac contra la conducta d'Eugenio Pacelli durant la guerra, primer com a nunci i després com a Papa Pius XII, tingué lloc el 1963 amb la publicació de l'obra teatral de Rolf Hochhuth. L'actitud de la Santa Seu queda establerta en la primera escena, quan un cert Kurt Gerstein, testimoni de les matances en les cambres de gas, informa del que ha vist al nunci a Berlín, que havia succeït a Pacelli, mons. Cesare Orsenigo, el qual, tanmateix, es nega a passar la informació al Papa. Finalment, un emissari de Gerstein arriba al Vaticà i allí se li concedeix una audiència. Pacelli, que apareix per primera vegada en el quart acte, es manifesta indiferent al que li comunica l'emissari de Gerstein. El retrat que Hochhuth fa del Papa Pacelli és el d'una persona cínica, gasiva, despietada, amiga i admiradora dels alemanys i dels nazis, preocupada per les inversions vaticanes en el triangle industrial del nord d'Itàlia bombardejat per l'aviació aliada. El Pacelli de Hochhuth especula sobre la possibilitat de vendre a bon mercat algunes propietats de l'Església a influents nordamericans, amb la finalitat de dissuadir els aliats de bombardejar Roma. *El Vicari* és una grollera ficció històrica sense base documental. No hi ha les fonts com són els documents del Ministeri d'Afers Estrangers Alemany

que es troben a Bonn (*Auswärtiges Amt*, que estaven intactes quan els aliats s'apoderaren d'ells en 1945). Hochhuth no ha consultat tampoc els documents del Ministeri d'Afers Estrangers Anglès del 1922 al 1945, que estan a disposició dels investigadors des del 1960. *El Vicari* està desposseït de documentació històrica, o bé, si n'hi ha, és escassa i de poc valor. Gerstein mai no es trobà amb el nunci Orsenigo i la llarga entrevista de l'emissari informador mai no tingué lloc. La caracterització de Pacelli com un hipòcrita fred i cobejós de diners és desencertada, no respon a la realitat. Tal com ja hem dit, l'obra va contra els més bàsics criteris documentals i his-toriogràfics.

També s'ha de tenir en compte —en jutjar el comportament de Pacelli— un episodi que marcà profundament la vida del futur Pius XII. El 15 de maig de 1914, quan Pacelli era nunci a Munic tingué lloc la insurrecció comunista alemanya dels anomenats «espartiquistes» (de la formació *Spartakusbund*, creada per la polonesa-alemanya Rosa Luxemburg, executada en el 1919). Invadiren violentament la nunciatura, amenaçant el nunci Pacelli amb pistoles. Aquest, malgrat tot, no perdé la serenitat, resistí i ordenà enèrgicament el grup violent d'abandonar la nunciatura. Posteriorment Pierre Delors, corresponsal de *Le Matin*, describia aquest lamentable episodi: «Vaig ser un dels primers que presencià el violent comportament del grup del partit comunista a la nunciatura de Munic. Anaven capitanejats per russos i entraren per la força i violència a la nunciatura. Aleshores vaig començar a entendre com els comunistes tractaven i assassinaven presos.»

En la Primera Guerra Mundial els aliats havien exagerat explicant que els soldats alemanys tallaven les mans i els braços de les dones joves belgues i franceses, etc. Les exageracions dels aliats feren pensar a alguns que es tornava a exagerar.

Per què Pius XII no condemnava clarament Hitler? Per què havia d'haver condemnat l'altre criminal Stalin? És veritat que el Papa Pacelli “parlava clar” en els seus missatges privats a caps d'Estat. Un missatge directe i clar fou el que envià al govern eslovac el 7 d'abril de 1943:

“La Santa Seu ha mantingut sempre l'esperança que el govern eslovac, interpretant també els sentiments del seu propi poble, pràcticament catòlic en la seva totalitat, mai no es dedicaria a traslladar per la força a persones pertanyents a la raça jueva. Per això la Santa Seu s'ha assabentat amb gran consternació dels continuats trasllats de jueus del territori de la República. Aquesta consternació s'ha fet més greu ara en què sembla, segons diferents informes que el govern eslovac es proposa portar a terme el trasllat de la totalitat dels jueus residents a Eslovàquia, sense exceptuar ni tan sols les dones i els infants, la Santa Seu incompliria la seva missió si no deplorés l'adopció de les esmentades mesures contra les persones simplement perquè pertanyen a una raça determinada. La consternació de la Santa Seu és encara més profunda en veure que aquestes mesures s'estant portant a la pràctica en un país de gran tradició catòlica i per part d'un

govern que declara ser-ne seguidor i custodi.”

La recerca documental de Pierre Blet

Quan el corrent antipacellista tornà a la càrrega a finals del segle XX, degut al progrés de la causa de beatificació de Pius XII, i arrel d'un llibre tendencios i difamatori del britànic periodista sensacionalista i injuriós John Cornwell, reapareix la figura del savi i silenciós P.

Pierre Blet, S. J., professor d'història de la Universitat Gregoriana de Roma.

Val la pena dir alguna cosa biogràficament d'aquest savi i honest historiador que fou el P. Pierre Blet. Nasqué a Thaon, en la Baixa Normandia, el 20 de novembre de 1918. El 7 de setembre de 1937 ingressà en el noviciat de la Companyia de Jesús a Laval. Complí el servei militar obligatori de 1939-1941, en plena Guerra Mundial i durant la humiliant i dura ocupació de França

per l'exèrcit de l'Alemanya nazi. Cursà la llicenciatura en història a Clèrmont i a Lyon, 1941-1942. Es llicencià en filosofia en el centre d'estudis dels jesuïtes a Val-près-le-Puy (Auverne), de 1943 a 1946. Simultàniament obté en 1946 la diplomatura en estudis superiors i història per la Sorbona. De 1947 a 1951 estudià teologia i es doctorà en aquesta matèria a les facultats de Lyon, de Bühren (Westfàlia) i Insbruck. L'any 1958 es doctorà en història per la Sorbona. L'any que jo vaig seguir les seves classes a la Universitat Gregoriana de Roma ensenyava metodologia i història moderna, compartint càtedra amb Ricardo García Villoslada (1900-1991). L'any 1960 presenta a la Sorbona, com a tesi complementària de doctorat, l'estudi i edició de la correspondència del nunci apostòlic a França Ranuccio Scotti (1639-1664). Joan XXIII quedà impressionat per aquest treball, i Roncalli, que també era historiador, li encarregà l'estudi de la correspondència de mons. Girolamo Ragazzoni, bisbe de Bèrgam i nunci prop de la cort d'Enric III entre 1583 i 1586. Una vegada acabada la recerca, el treball fou publicat per la Universitat Gregoriana, com a part de les *Acta Nuntiaturae* a França, obra monumental volguda i subvencionada pel Papa Roncalli, que havia estat també nunci apostòlic a França, entre 1944 i 1953, i estava molt interessat en el tema. A continuació, Joan XXIII li encarregà l'edició de la correspondència de Ranuccio Scotti, per a la mateixa col·lecció de les *Acta Nuntiaturae*, tasca que acabà en 1964. Pierre Blet es convertirà, pel seu rigor i honestedat científica, en una autoritat en el tema de les representacions pontificies, de les

nunciatures. Per aquest temps, 1963-1964, com ja hem dit abans, s'encengué la campanya denigratòria contra Pius XII originada per la ja esmentada peça teatral *Der Stellvertreter* del dramaturg alemany Rof Hochhuth, representada a Berlín el 20 de febrer de 1963, sota la direcció d'Erwin Piscator, que en féu una gran campanya publicitària. En l'obra de Hochhuth Pius XII és presentat com a còmplice de l'holocaust contra els jueus, a causa d'un silenci culpable degut a una secreta afinitat del Pontífex amb el règim nazi de Hitler.

Pau VI havia servit en la cúria vaticana al llarg de vint anys sota les ordres de Pacelli, i després sota les ordres d'aquest mateix esdevingut Pius XII. El Papa Giovanni Battista Montini, Pau VI, volgué contrarestar les calúrnies, el periodisme frívol i sensacionalista, com també les difamacions sectàries i anticatòliques que anaven guanyant l'opinió pública, a partir de l'obra de Hochhuth. A aquesta obra pamflet seguí ben aviat la de l'excapellà Carlo Falconi que ataca, ridiculitza i difama la figura de Pius XII com a nunci, Secretari d'Estat i Papa Pius XII. Però té molta cura de presentar-se com un autor que consulta els documents. Hi ha qüestions descrites per Talconi que fan dubtar del seu rigor historiogràfic en obres com la ja citada: *Le silence de Pie XII*. El fet, per exemple, que Falconi no parlés ni entengués la llengua serbicroata i que fossin els funcionaris comunistes iuguslaus els qui li seleccionaven els documents invalida algunes conclusions anticatòliques de Falconi sobre el comportament de Pacelli enfront de la dictadura feixista iuguslava d'Anton Pavelitch, croat

(Bradina 1889 – Madrid 1959), que va organitzar la Ústaixa.

Una tercera obra que també volgué contrarestar Pau VI fou la de Saul Friedländer, molt negatiu pel que fa al comportament dels catòlics alemanys durant el nazisme, en general, i el de Pacelli, en particular. Dos anys després del *Der Stellvertreter* de Hochhuth, apareixia l'obra del jueu SAUL FRIEDLÄNDER, *Pius XII and the Third Reich: A Documentation*, London 1965. L'autor es mostra documentat, però l'angle d'interpretació és molt seu i poc comprensiu envers la lectura que els cristians fan de l'Antic Testament. El to molt negatiu envers Pius XII i els cristians alemanys es repeteix en *Nazi Germany and the Jews, vol. I: The Years of Persecution 1933-1939* (London 1997). D'un autor culte com Friedländer hom esperaria menys prejudicis i més generositat en aproximar persones i situacions, i així evitar l'ús pretextual que de la seva obra fa John Cornwell, en el llibre amb títol inacceptable *Hitler's Pope, The Secret History of Pius XII*.

Aquests autors suara esmentats i altres que immediatament s'hi afegiren mogueren a Pau VI a voler contrarestar les calúrnies contra el seu predecessor fent obrir els arxius del període bèl·lic 1939-1945, i així publicar els documents relatius a l'acció de la Santa Seu durant el conflicte de la Segona Guerra Mundial. En el 1964, un any després de la publicació del *Der Stellvertreter* de Hochhuth, l'ingent i ímprobe treball fou encomanat a quatre prestigiosos historiadors jesuïtes: Angelo Martini (Itàlia), Burkhard Schneider (Alemanya), Robert Graham (EE.UU.) i Pierre Blet (França).

Entre el 1965 i el 1981 foren publicats onze volums en 12 toms de *Actes et Documents du Saint Siège relatifs à la Seconde Guerre Mondiale, Città del Vaticano 1965-1981*. Angelo Martini i Burkhard Schneider moriren en plena tasca sense veure acabada la seva labor, Robert Graham continuà ocupant-se de Pius XII, tema del que se'l considerava el major expert mundial. Quan Anthony Rhodes descriu la filtració de notícies per part de jueus eslovacs escapats d'Auschwitz, reporta el següent telegrama enviat per Pius XII a l'almirall Horthy de Nagybánya, regent i president del govern hongarès, 1937-1944, en què va ser empresonat pels alemanys. Diu Pius XII en el telegrama:

“Ens han arribat peticions procedents de diferents fonts perquè exercitem tota la nostra influència per abreujar i mitigar els sofriments que durant tant temps han suportat pacíficament, a causa del seu origen nacional o racial, gran nombre de persones desgraciades pertanyents a aquesta noble i cavallerosa nació. D'acord amb el nostre deure d'amor, que abraça tots els éssers humans, el nostre cor paternal no podia romandre insensible a aquestes peticions urgents. Per aquesta raó ens adrecem a la Vostra Altesa Sereníssima, en nom dels vostres nobles sentiments, en la plena confiança que la Vostra Altesa Sereníssima farà tot el que estigui a la seva mà per salvar molts desgraciats de tant dolor i sofriment.”

La redacció del telegrama pot semblar suau, i fins i tot obscura a aquells que no

estan familiaritzats amb el llenguatge dels intercanvis diplomàtics. Sobre aquest punt és pertinent l'observació de Robert Fraham: "Hi poden haver els qui considerin estrany que el Papa no usi la paraula «jueu» en aquest telegrama. Però els qui s'escandalitzen i protesten per això manifesten la seva ignorància o prejudici o bé ambdues coses a la vegada." A Budapest Horthy i el seu govern entengueren perfectament el que Pius XII volia dir.

Graham, doncs, continuà, fins que morí, el seu treball ingent sobre Pius XII, ordenant l'important arxiu que obra actualment en poder de la Companyia de Jesús.

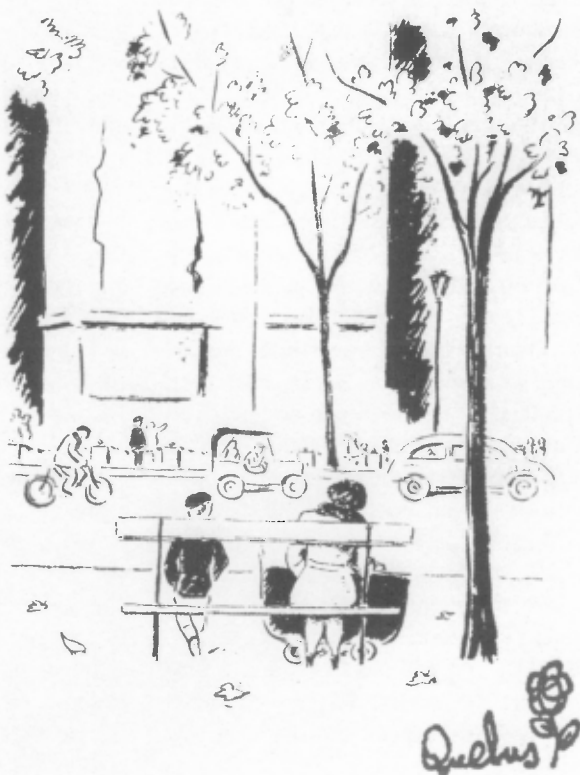
Pierre Blet treballà des del principi fins al final en el projecte de Pau VI simultaniejant la seva escrupolosa i constant recerca en els arxius amb la seva docència d'història de l'Església i a la Pontifícia Acadèmia Eclesiàstica, on en aquesta última institució ensenyà història de la diplomàcia de la Santa Seu. Pierre Blet tenia el sofriment del científic-historiador quan apareixien obres difamatòries i sense base historiogràfica com la del britànic John Cornwell, del que ja hem parlat. A voltes, però, com ja hem vist, en els seus treballs hi ha tics apologetics

Pierre Blet, únic supervivent dels quatre responsables de l'ingent i valiosa edició de *Actes et documents du Saint-Siège relatifs à la Seconde Guerre Mondiale*, ha estat objecte de nombroses entrevistes. A la vegada ha continuat estudiant i escrivint nombrosos articles. Com a útil síntesi de *Actes et Documents du Saint-Siège relatifs à la Seconde Guerre Mondiale* tenim P. Blet, *Pie XII et la Seconde Guerre Mondiale d'après les archives du Vatican* (Paris 1997). Arrel d'aquesta obra fou publicada l'entrevista de Stefano Maria Paci al P. Blet en la revista de "Comunione e Liberazione" *30 Giorni* (4, 1998) 4-6. Els punts més destacats d'aquesta entrevista són: en primer lloc Blet exposa la

seva perplexitat davant la petició de perdó de l'episcopat francès. Blet considera que jurídicament els bisbes actuals no posseeixen cap jurisdicció sobre els seus predecessors. En segon lloc, es tracta de temes que per raons científiques han de reservar-se als historiadors. Blet considera igualment que el document sobre la Shoah no s'hauria d'haver publicat, perquè és un treball de la competència dels historiadors. Hi ha massa emotivitat i poca objectivitat històrica i teològica. Dels documents dels arxius vaticans apareix un esforç constant de Pius XII per evitar la guerra. Pacelli, que coneixia la crueltat del nazisme es negà a fer una solemne denúncia pública per la por d'agreujar la situació.

Segons la documentació catalogada i estudiada, Pius XII condemnà públicament les atrocitats dels nazis, tot i que procurava no utilitzar ni la paraula "nazi" ni la paraula "jueu". Blet cita, per exemple, el missatge de Nadal del 1942, on denuncia l'occisió i extermini de centenars de milers de persones innocents només degut a la seva nacionalitat o raça. La mateixa denúncia es repeteix en el discurs del 2 de juny de 1943 al col·legi cardenalici on denuncia

la violència exterminadora degut a la raça. Blet afirma, però, de Pius XII: "És veritat que mai no pronuncià un discurs de condemna de manera aplanant". Pius XII era conscient que les seves declaracions públiques (segons diu ell mateix als cardenals el 2 de juny de 1943): "havien de ser sospesades amb una seriositat profunda pel bé mateix dels que sofreixen". Creia, segons Blet, que s'havia de continuar treballant en silenci per fer més suportable la tragèdia dels qui sofrien.

El P. Blet afirma amb un cert disgust: "Abans que tot, s'ha de dir que del projecte d'extermini total dels jueus, ni Pius XII, ni les organitzacions jueves,

ni els aliats n'estaven al corrent. La dramàtica extensió del projecte es conegué només després de la guerra. Mentre aquesta durà no se'n parlà mai". Blet ho corrobora amb el testimoni de Myron Taylor representant personal del president F. D. Roosevelt prop del Vaticà; del cardenal Luigi Maglione, Secretari d'Estat; d'Alfons Schultz, que fa conèixer la declaració d'un soldat que estava en el Servei de Transmissions del Quarter General de Hitler. Aquest captà una conversa de Himmler amb Bormann en la què el cap de les SS, la poderosa arma del nazisme, feia saber a Bormann, cap de la cancelleria de Hitler, l'eliminació de vint mil víctimes a Auschwitz. A aquesta criminal notícia, Bormann reaccionà enfadat fent observar que aquest tipus de notícies no s'han de comunicar per telèfon.

En el curs de l'entrevista a Pierre Blet, el periodista Stefano M. Paci cita una observació curiosa d'Albert Einstein:

"L'Església Catòlica ha estat l'única que ha aixecat la veu davant l'abraonament de Hitler contra la llibertat de les persones. Fins aleshores, l'Església mai no m'havia cridat l'atenció, però avui expresso la meua gran admiració i la meua més profunda gratitud vers aquesta Església que, només ella ha tingut l'indestructible coratge de lluitar per les llibertats morals i espirituals de l'home."

Blet està convençut que la "llegenda negra entorn de la figura de Pius XII té una causa immediata en *El Vicari* de Rolf Hochhuth, obra representada per primera vegada a Berlín pel maig de 1963, però Pierre Blet creu que darrere

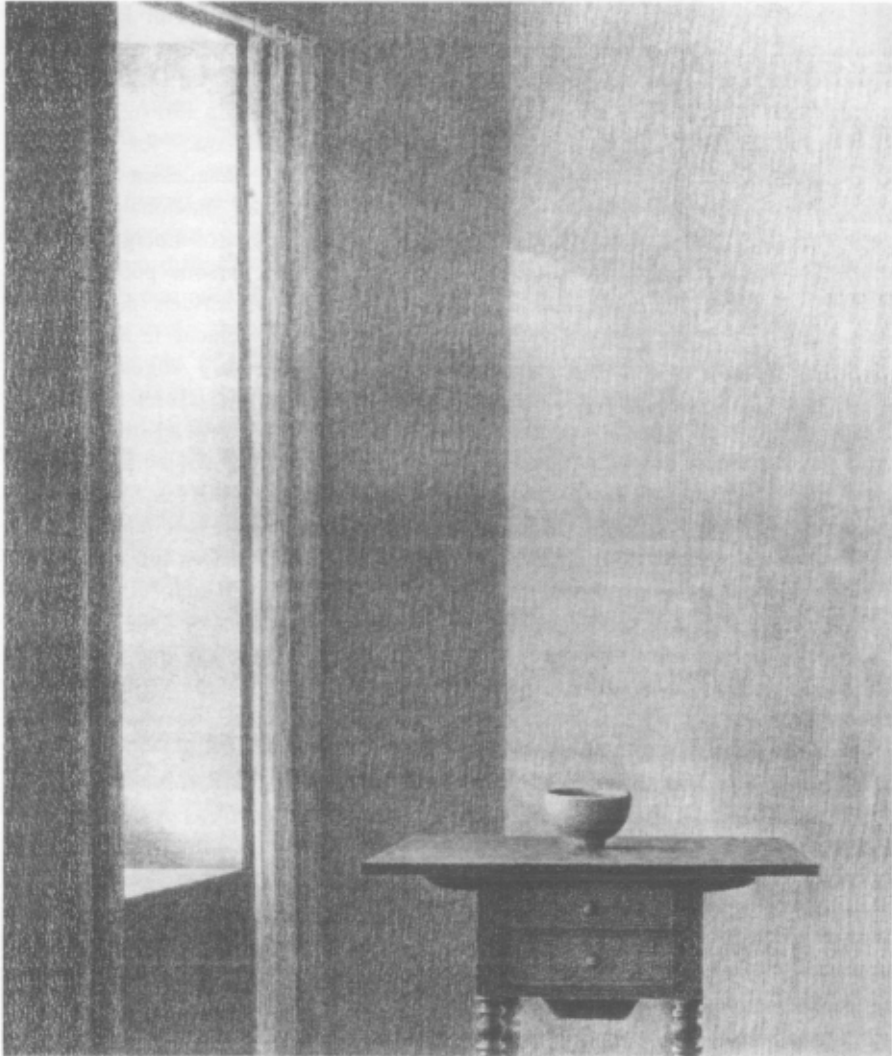
aquesta obra hi havia un programa planejat des de l'Est.

Pierre Blet era un gran professor amb una consciència viva que el tema que ell ha estudiat al llarg de tants anys s'ha de continuar examinant, però que s'ha de donar més espai als historiadors. Per això lamentava la bel·ligerància concedida a l'obra *Der Stellvertreter*, que no va més enllà que un pamflet.

ANTIC TESTAMENT I ANTISEMITISME EN FAULHABER

Michael Faulhaber (1869-1952), arquebisbe de Munic, era la figura més eminent de l'episcopat alemany durant el règim nazi, al que combaté d'una manera constant i no sempre amb la comprensió de Pacelli, primer quan aquest era nunci i després quan havia esdevingut Papa.

Faulhaber havia estat professor de Bíblia al llarg de deu anys. Sobretot, s'endinsà en l'estudi del Pentateuc, els anys en què el sistema proposat per Julius Wellhausen havia guanyat el món universitari. Les seves classes i els seus escrits es caracteritzaven pel seu rigor científic, la seva obertura cultural envers els problemes pastorals del moment. Faulhaber viu l'època en què l'anomenada "qüestió bíblica" se cenyia principalment en els problemes que suscitava l'origen i composició del Pentateuc. Endemés, el món dels estudis bíblics estava sacsejat pel debat modernisme-antimodernisme. Faulhaber realitza els estudis bíblics en un temps en què es posen en qüestió moltes dades fins aleshores pacíficament acceptades sobre l'autenticitat de diferents llibres, sobre l'època de llur

composició, sobre la “historicitat” d’allò que narra; se sent la necessitat de revisar la doctrina tradicional de la “inspiració”, etc.

Faulhaber té en compte la sensibilitat dels jueus quan parla del delicat problema de les relacions entre el Primer i el Segon Testament, entre l'Antic i el Nou. Per això en escometre el tema parla

de la relació dinàmica entre ambdós Testaments. El Nou Testament s'apropia de l'Antic parlant de *compliment*, no de ruptura. L'arquebisbe de Munic és conscient que el Nou Testament fa una apropiació de l'Antic que ha de ser analitzada tenint també en compte les aproximacions hermenèutiques del judaisme.

L'any 1961 vaig fer una permanença de dos mesos i mig a Münster per raons d'estudi en el teòleg, on residia com a professor d'Antic Testament Eugen Henne von Hofen. El professor Henne era conegut i valorat en els ambients d'estudis veterotestamentaris. Jo, en aquell temps, ja havia iniciat els estudis escripturístics i tenia el projecte de fer un treball de doctorat sobre la versió grega dels LXX. Em vaig poder beneficiar de moltes i profitoses estones parlant amb el savi professor Henne. En aquell temps, jo no coneixia res dels escrits del cardenal de Munic Michael Faulhaber, tot i que el seu nom l'havia sentit del professor de l'Institut Bíblic de Roma, l'alemany Augustinus Bea, professor d'exegesi veterotestamentària. Eugen Henne m'ensenyà tres cartes que havia rebut de Faulhaber entre 1932-1934, i de les dues vegades que el visità a Munic. El cardenal vivia moments difícils pel setge moral a què el subjectava el règim nazi, que esguardava amb un accentuat grau de desconfiança l'actuació de l'Església a Baviera. Per altra banda, el cardenal Pacelli, com a Secretari d'Estat, demanava una prudència excessiva a l'Església alemanya en les crítiques d'aquesta al règim nacionalsocialista. Aquesta "prudència" tallava les ales d'una denúncia més concreta i valenta enfront de la constant violació dels drets humans, del racisme i de l'antisemitisme. Però era el preu que Pacelli creia que s'havia de pagar per salvar el concordat.

En una carta que Faulhaber envia a Eugen Henne en el 1922 parla de la lectura que el nacionalsocialisme feia de Harnack. De fet, la seva desvalorització de l'Antic Testament és expressada

clarament per Adolf von Harnack en *Marcion, das Evangelium vom fremdem Gott* (Berlin 1919) i en *Das Wesen des Christentums* (Berlin 1900). Tanmateix, Faulhaber nega que les posicions de Harnack haguessin preparat l'adveniment del nacionalsocialisme, però sabia que Rosenberg Goebbels i fins i tot una persona poc preparada com Göring se servien de les tesis de Harnack per atacar la validesa de l'Antic Testament. Augustinus Bea (Biedböringen 1881 – Roma 1968) en les classes que ens donava a l'Institut Bíblic de Roma, al·ludia sovint a Faulhaber com a defensor docte i lúcid de l'Antic Testament davant per davant dels atacs del nazisme. Bea fou el principal redactor, juntament amb el dominic J. Vosté, de l'encíclica de Pius XII *Divino afflante Spiritu* (1943), que versa d'una manera especial sobre qüestions referents a l'Antic Testament. El motiu d'aquesta encíclica era la celebració del cinquantè aniversari de l'altra sobre l'Esriptura *Providentissimus Deus* de Lleó XIII.

Faulhaber fou l'ànima d'una oposició constant al règim nazi per les seves posicions anticristianes i antijueves. Era l'esperit més lúcid i coratjós enfront de la barbàrie del règim de Hitler. Era una crítica silenciosa, però constant, sovint frenada pel nunzi Pacelli, després Secretari d'Estat, que confiava en l'eficàcia omnipotent de la diplomàcia. El pastor intel·lectual que era Faulhaber veia com tota la societat era nazificada i la joventut adoctrinada. Davant la campanya anticristiana i antijueva d'atacar constantment la Bíblia i de presentar l'Antic Testament com una aberració cultural i ètnica, ja denunciada per Friedrich Nietzsche, Faulhaber

denuncia el nazisme en les prèdiques: *Judentum, Christentum, Germanentum* (Munic 1933). Estranyament l'autor jueu Saul Friedländer critica desencertadament l'obra de Faulhaber perquè en la seva argumentació contra el nazisme només té en compte l'Antic Testament, però no el Talmud.

La situació difícil en que es trobava Faulhaber és comprensible perquè si per un cantó el govern nazi controlava totes les intervencions públiques i privades del bisbe de Munic, per altra banda, cada vegada era més forta la pressió de Pacelli perquè moderessin la seva oposició al règim nazista. Pacelli se sentia deprimat davant les constants negatives del règim nazi i davant les posicions de Faulhaber en el sentit que no s'havia de transigir.

El 20 de setembre de 1933 se celebrà la cerimònia oficial d'intercanvi de documents i ratificació de documents amb un servei d'acció de gràcies a la catedral de Santa Edwigis a Berlín, sota la presidència del nunci papal, Cesare Orsenigo, home dèbil, responsable de concessions, que envalentiren encara més la dictadura nazi enfront de les crítiques de bisbes com Faulhaber i Von Galen. A començaments d'abril de 1933, Faulhaber escriu una llarga carta a Pacelli en la què li parla dels atacs nazis a la comunitat jueva, fins i tot a aquells jueus que són batejats: "els nazis els consideren legalment jueus". Faulhaber demana que Roma parli. Pacelli havia estat informat pel cardenal de Munic de les contínues vexacions de jueus i cristians en el mateix moment en què Hitler està a punt d'iniciar les negociacions per un concordat amb Roma. Hitler no es fiava de Pacelli. Féu examinar detalladament el document

per l'advocat del ministeri de l'Interior, Rudolf Buttmann. El dia 8 de juliol de 1933, mentre sonaven les campanes de Sant Pere, la delegació alemanya i la vaticana arribaren al vestíbul de la Secretaria d'Estat. Pacelli i Von Papeen s'assegueren l'un al costat de l'altre. Von Papeen era assistit per l'intransigent advocat del règim, Buttmann, i Pacelli tenia el seu ajudant Giuseppe Pizzardo i Mons. Ludwig Kaas, dirigent del *Zentrums-partei*, que poc temps després seria dissolt per exigència de Hitler. Hermann Göring, que en un primer moment havia presentat d'una manera llagotera els seus respectes al Vaticà, en vigílies del concordat insultava obertament l'Església, especialment per la "seva -deia ell- interpretació pro jueva de la Bíblia". Acusa els bisbes i clergues alemanys de ser "rates negres de clavaguera, tan malignes com les rates jueves i comunistes". En una concentració pública, en la qual participava també Julius Streicher, Faulhaber fou acusat de mantenir el "racisme jueu a través de la supersticiosa i idolàtrica veneració de l'Antic Testament". En les seves *Adventspredigten*, en la *Mit brennender Sorge*, de la qual fou el principal redactor, i en la *Humani generis unitas*, inspirada en el seu esperit, llegeix l'Antic Testament contra el racisme i antisemitisme del règim nacionalsocialista de Hitler. En les seves prèdiques repetia un pensament pascalià: "La història de l'Església s'hauria de poder anomenar història de la veritat".

Frederic Raurell

Consultori del Doctor Escrivà

Estimat Doctor:estic fent un estudi sobre els actuals dirigents dels col·legis notariaus espanyols, que inclou diferents quadres comparatius sobre la freqüència de les seves aparicions en els mitjans de comunicació purament o impura notariaus. Una de les conclusions de l'estudi és que les fotografies dels degans actuals de Madrid i Barcelona ocupen una part considerable de les revistes notariaus, que s'han convertit així en una mena d'àlbums de fotos (i de propaganda oberta) dels degans i dels seus coneguts i salutats.

Una altra conclusió: si no has sortit mai a la troika de les revistes notariaus (Escriptura Pública, el Notariado del siglo XXI i La Notaria) ets un notari inconsistent (existent però inconsistent).

Tercera conclusió en forma de prec: doctor Escrivà, heu de permetre que es publiquin moltes fotografies vostres a Àpoca. Per molts de nosaltres sou més que un degà! (Enric Miralls)

-Gràcies per la darrera frase, Enric; ets molt amable, molt més que amable. No obstant, no sé si podré complir amb el teu prec; alguna fotografia meua trobaria, però les que tinc no m'agraden i no vull fer-me de noves. De tota manera, crec que en algun número d'Àpoca (ara l'hauria de buscar) es va publicar un retrat semblant a un de meu, el que demostra que sóc una mica consistent.

-Doctor Escrivà: fonts properes al Col·legi Notarial de Cantàbria i al Bisbat de Pamplona m'han assegurat que properament la revista Escriptura Pública, amb l'objectiu d'augmentar en un 3,5% el nombre dels seus lectors i lectores, començarà a publicar diverses sèries de fotografies de la primera comunió dels membres del Consejo Superior del Notariado. M'ho podeu confirmar, doctor? (Javet Salido)

-Aquest rumor, Javet, és difícilment confirmable, més que res perquè és força possible que, en un país on regna Joan Carles primer i la llibertat religiosa segona, alguns dels membres del Consejo no hagin fet la primera comunió, i fins i tot que no hagin estat batejats. És clar que, per compensar, es podrien publicar fotografies dels degans no cristianitzats disfressats de monarques tronats o destronats, però no sé si trobaríem vestits de la talla adequada per a la majoria d'ells.

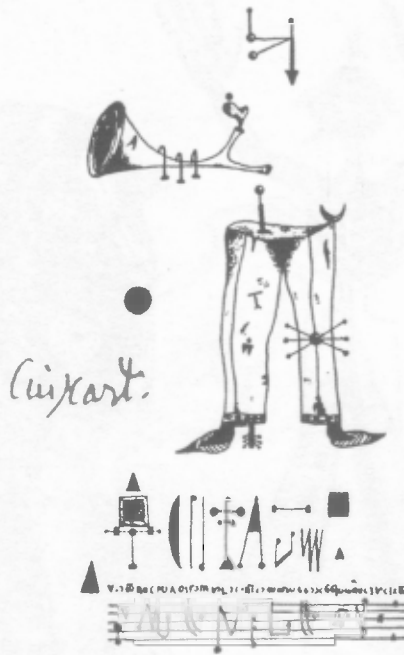
-Doctor Escrivà, darrerament tornen a sentir-se veus reclamant la unitat del Notariat. Fins i tot hem pogut llegir algun manifest en aquest sentit. Tanmateix mai no es diu el que podem fer quan estem tots tan units: ¿continuarem mirant com alguns del promotors dels manifestos per la unitat (o dels socis o convinguts seus) acaparen el mercat d'escriptures? En un règim d'unitat total, ens serà

lícit protestar,
discrepar, criticar?
Personalment
prefereixo la
desunió. Quina
és la seva postura
sobre això,
doctor? (Sol Petit)

-No és estrany
que se sentin
aquestes veus
reclamant la
unitat, Sol, ja que
vivim en períodes
de disgregació,
de campí qui
pugui; no és fàcil
estar tan desunits
com nosaltres,
especialment si
tenim en compte
que aquest

era un cos tradicionalment obedient i conservador. De tota manera, si substitueixes la paraula unitat per "més escriptures" veuràs que el discurs té una gran lògica interna. Més que la unitat, el que es reclama és tornar als temps gloriosos (per a alguns notaris) de les darreres dècades del segle passat. Però aquelles dècades tan poc prodigioses són com les orenetes del poeta Bécquer: mai més no tornaran (per ara).

-Doctor internauta, m'han dit que circula per internet una informació atribuïda a un empleat infidel, en la qual es recullen les escriptures que, durant la seva estada a determinat despatx notarial, es van signar únicament davant dels oficials i sense la presència del notari de torn. Sembla que hi ha algunes d'una institució de crèdit ben coneguda i també d'algun partit polític del país.

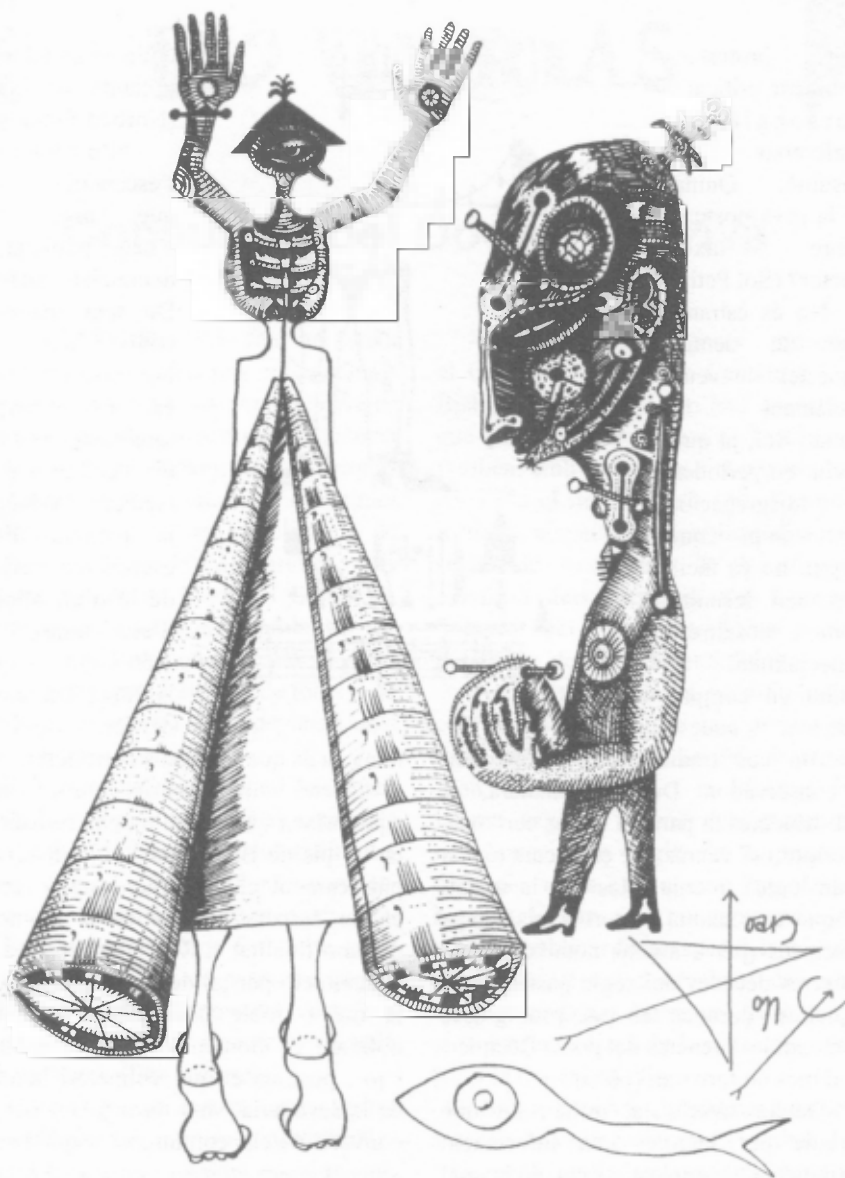
Quin escàndol, oi?
;Quanta nul·litat!
(Norbert Estrany)

-Norbert,
l'escàndol és
que això no
s'hagi publicat i
denunciat abans.
De tota manera,
com que la
informació no
és, en principi,
totalment segura
ni comprovable
(sempre hi haurà
la paraula d'un
escrivà en contra
de la d'un oficial
d'escrivania), el
més segur és que
la Junta Directiva
de torn arxivi el

tema, si és que l'arriba a considerar.

-Doctor iberoamericà, sóc una equatoriana que treballa com assistenta en un pis de Barcelona i voldria agrair públicament el bon tracte humà rebut en un despatx notarial en el moment de jurar fidelitat al Rei i obediència a la Constitució per tal de poder aconseguir la meua doble nacionalitat: mai no oblidaré el moment en que la notària i jo, postrats en un reclinatori heretat de la seva àvia, vam resar juntes per al conversió dels comunistes capitalistes xinesos i van mostrar la nostra fidelitat més absoluta, amb tot tipus de juraments que no cal repetir, al Rei i a diferents membres del Sant Partit Popular. Ah, i només em va cobrar pels darrers quinze juraments! (Edvina Soralla)

-Em sembla, Edvina Soralla, que aquesta Notària es va passar una mica

amb els juraments, sens dubte tot s'ha d'atribuir a la intensa emoció del moment. Molt humà tot això que expliques, Edvina, massa humà!

-Doctor llegible: He llegit al diari "El Mundo" que un notari de Barcelona,

que ha estat citat a declarar pel jutge, no va aconseguir evitar que la infanta Cristina de Borbon figurés, com a escut fiscal, a la ja famosa societat AIZOON, però que sí va poder evitar que figuressin els fills de la Infanta. Doctor: quan un

client insisteix que tota la seva família faci d'escut fiscal, ¿què ha de fer el notari? (Marisa Sostres)

-S'atribueix al notari Faus una sentència que podria servir de resposta a la pregunta que plantejges, Marisa. La

sentència diu: "Mai no et penediràs del document que no signaràs". En casos tan reials com el que plantejges, s'ha de desaconsellar totalment la utilització de familiars com a escuts fiscals, siguin majors o menors d'edat, més que res per

evitar que algú altre pensi el que tots dos estem pensant.

-Doctor no venal: ¿Com és que ÀPOCA, en aquesta època de prebendes i recompenses vàries, encara no ha promogut la concessió de cap premi per als seus adeptes? ¿I quan es concedirà el premi Puig Salellas a un despatx de notaris-corredors, per la seva incansable i fructífera tasca de captació de clients? (Silveri Tapon)

-No crec que Àpoca estigui en condicions d'atorgar cap premi que no sigui honorífic: jo fa temps que proposo donar-lo un al notari desconegut, però no em fan cas. Pel que fa a la concessió del premi Puig Salellas a un despatx de notaris corredors, em sembla que t'equivoques de premi i/o de notaris.

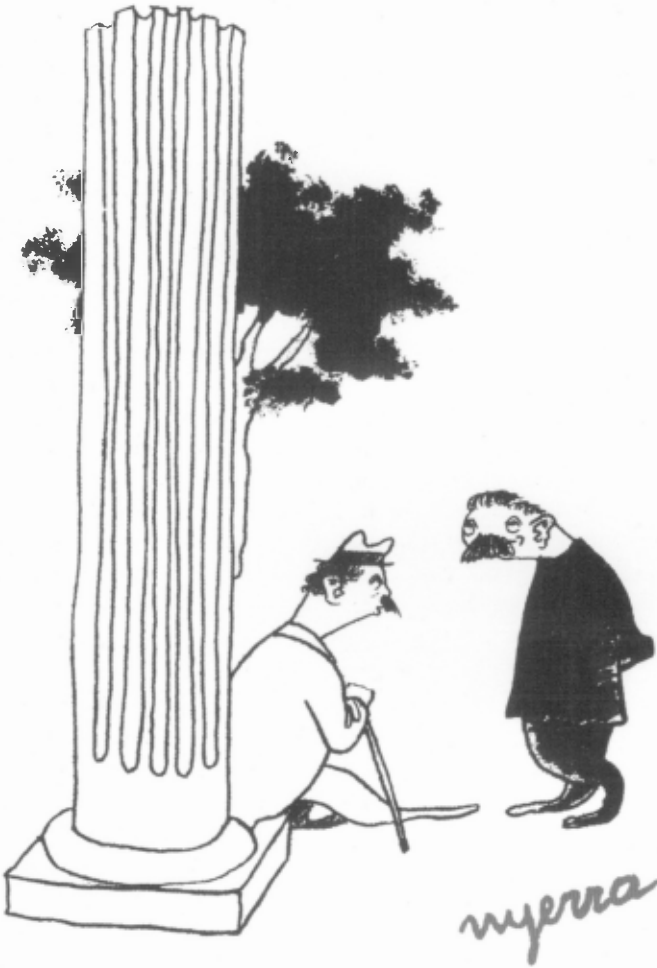
-Doctor paranormal: aquest cap de setmana de pluja he estat fullejan el llibret de Rodríguez Adrados "Principios notariales", que ens ha estat tramès pel Colegio Notarial de Madrid. Si no em descompto, per a l'autor són vuit els principis referents a la funció notarial (rogació, veracitat, immediació, legalitat, professionalitat, lliure elecció, imparcialitat i dació de fe) i vuit els referents a l'instrument públic i a la seva eficàcia (autoria, consentiment, forma escrita, unitat d'acte formal, matricitat, protocol, eficàcia substantiva i eficàcia formal). Ah, i com a complement, tenim el principi d'inescindibilitat. Total: 17 principis notariales que hauran d'empassar-se els nostres pobres opositors si volen complaure un Tribunal rodríguezadradista. Des de la meua modesta posició -només sóc advocada, però tinc una filla preparant oposicions a registres, ja que vol ser

substituta de registres com el seu padrí Frederic- em pregunto si, en un acte de pietat envers els opositors, no es podrien resumir una mica tots aquests principis: a banda que hi ha alguns que resulten obvis (professionalitat, legalitat), hi ha altres una mica rars, com aquest de la matricitat, el significat exacte del qual se'ns escapa a mi, a la meua filla i fins i tot al seu padrí Frederic. (Tònia Casado)

-En la meua època d'estudiant, Tònia, s'explicava un acudit que deia que el colmo del notari era demanar-li la matriu a una empleada seva. A mi aquest acudit sempre m'ha fet una gràcia relativa. Fa uns dies, en canvi, vaig riure a gust quan un amic em va explicar un altre colmo, el del notari reprimint: ara no me'n recordo com anava exactament; al final la secretària i el notari es feien inescindibles.

Benvolgut oncle i doctor, acabo de llegir el titular de la contra de la Vanguardia del dia 30 de novembre, on es destaca una frase del senyor Decorps, president dels notaris del món (sic) que diu que "la Viagra està alterant molts testaments". Què vol dir això, doctor: que quan els clients prenen Viagra assiuament estan disposats a tot, inclús a desheretar la parella i els fills, per tal de satisfer la seva líbido? O tal vegada que quan els notaris prenen Viagra redacten uns testaments molt "salidos"? I jo sense saber-ho! (Felicitat Escrivà)

-Benvolguda Felicitat: fa temps que et dic que t'has de llegir els articles sençers, per molt avorrits que siguin. Sembla que el que el president dels notaris del món, senyor Decorps, diu exactament és que la Viagra ha revolucionat les herències, afirmació que em resulta

força sorprenent, ja que les herències no es revolucionen mai, sinó en tot cas els testadors i no únicament com a conseqüència d'haver pres determinades

pastilles sinó essencialment com a resultat d'haver-se sentit abandonats pels seus familiars i amics.

Les imatges reproduïdes en aquest número d'Àpoca provenen del llibre "El dibuix a Catalunya" (Editorial Pòrtic, 2004)

-Jordi, he llegit que ara podem casar i divorciar la gent.

-Sí, però només cobrarem 95 euros per cada parella, com els metges privats per una consulta.

-Home, també podem cobrar per conceptes, no?

-Quins conceptes?

-Home, el de urgència per estar embarassat de vuit mesos un dels contraents, el de les diligències per la signatura de cadascun dels molts testimonis, el de l'acta d'incorporació dels discursos de la festa de casament, el de dipòsit de les restes de la corbata dels nuvis, etc.

-Home, així la cosa pot sortir força bé.